

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü

Hans Günter Brauch

Prof. Dr., Free University of Berlin

Bu makaleye atıf için: Brauch, Hans Günter, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 1-47.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü

Hans Günter BRAUCH*

ÖZET

Bu makalede öncelikle güvenlik kavramının anlayışı çeşitli türleriyle tarihsel olarak incelenmektedir. Güvenlik konusunda yapılan kuramsal çalışmalar açıklanmakta ve güvenlik hakkında tarih, sosyal bilimler, felsefe ve uluslararası hukuktaki tartışmalar ile Birleşmiş Milletler'in bölgesel güvenlik tartışmaları yer almaktadır. Daha sonra güvenliğin barış, kalkınma ve çevre bağlantısıyla ilişkili bilimsel tartışmalar incelenmekte, bu kavramsal dörtlü arasındaki çeşitli ilişkiler açıklanmaktadır. Genişletilmiş güvenlik kavramı için dört ayak geliştirilmektedir. Bunlar, devlet merkezli bir güvenlik ikilemi karşısında insan merkezli bir beka ikilemi ile sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir barış. Sonuçta, makale 21. yüzyıl güvenlik analizleri için kavramsal haritalandırmanın, kavramsal dörtlünün ve ayakların taşıdığı önemi vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Güvenlik Tartışmaları, Kavramsal Dörtlü, Kopenhag Okulu

Reconceptualizing Security: Conceptual Quartet of Peace, Security, Development and Environment

ABSTRACT

In this article, first of all, the concept of security with its different kinds is examined within their historical development. The theoretical works on security are explained and the discussions in history, social sciences, philosophy and international law, and the regional security discussions in the United Nations take place. Then, scientific discussions related to security's linkage with peace, development and environment are analysed, different relations among those four concepts are explained. For steps are developed for the expanded security conception. They are sustainable development and sustainable peace with human-oriented continuance dilemma over against state-oriented security dilemma. At the end the article emphasizes the importance of conceptual chart, the conceptual quartet and the steps for the security analyses in the 21st century.

Keywords: Security, Security Discussions, Conceptual Quartet, The Copenhagen School

* Hans Günter Brauch, Prof. Dr., Free University of Berlin. E-posta:braunch@afes-press.de Makalenin İngilizceden Türkçeye tercümesi Zeynep Arkan tarafından yapılmıştır. Bu makale *Globalization and Environment Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century* başlıklı kitapta yer alan ve yazar tarafından kaleme alınan "Bölüm 1. Giriş: Küreselleşme ve Çevre Sorunları: 21. Yüzyılda Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması" ve "Bölüm 3. Kavramsal Dörtlü: Güvenlik ve Barış, Gelişme ve Çevre Bağlantısı" başlıkları altında yayınlanmış iki bölüm temel alınarak kaleme alınmıştır. Yazar, Springer Science and Business Media'nın bir parçası olan Springer-Verlag Berlin, Heidelberg ve New York'a bu metnin ve bu özel sayıdaki diğer metinlerin Türkçeye tercüme edilmesi için verdikleri izin nedeniyle müteşekkirdir. Yazar ayrıca Prof. Dr. Mustafa Aydın, ekibi ve çevirenlere bu metinleri Türk okuyucuların kullanımına sundukları için teşekkür eder.

Giriş

21. yüzyılda güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması Doğu-Batı çatışmasının sona ermesinden (1989–1991) sonra aşamalı olarak gelişmiş ve küreselleşme ve küresel çevresel değişim süreçlerinden etkilenmiştir.¹

Bu makale; ilk bölümde güvenlik kavramını tanıtmakta, bağlam, kavram ve eylem ilişkisini tartışmakta, bağlamsal değişim ve kavramsal yenilik arasındaki bağlantıyı incelemekte, kavramsal yeniliklerin merkezlerini ve bunu yönlendirenleri ve tarih, sosyal bilimler, felsefe ve uluslararası hukukta güvenlik kavramı hakkındaki tartışmaları ve aynı zamanda BM’de bölgesel güvenlik tartışmalarını kavramsal tarih ve kavramsal haritalandırmaya odaklanarak değerlendirmektedir.

İkinci bölüm kavramsal dörtlünün birbiriyle ilişkili barış, kalkınma ve çevre kavramlarına ilişkin bilimsel tartışmaları incelemekte bu dört kavram arasındaki altı çift ilişkiyi kısaca açıklamakta ve genişletilmiş bir güvenlik kavramı için dört ayak geliştirmektedir: Devlet-merkezli bir “güvenlik ikilemi” karşısında insan-merkezli bir “beka ikilemi” ile “sürdürülebilir kalkınma” ve “sürdürülebilir barış” fikirleri. Sonuç olarak, makale kavramsal haritalandırmanın, kavramsal dörtlünün ve ayakların 21. yüzyılın ilk döneminde güvenlik analizi için taşıdığı önemi tartışmaktadır.

Güvenlik Kavramı

Güvenlik sosyal bilimlerde genel çerçeve ve boyutlara tekabül eden, bireylere, konulara, toplumsal adetler ile değişen tarihsel şartlara ve durumlara uyarlanan temel bir kavramdır. Güvenlik kavramı barışla yakından ilgilidir ve ulus-devlet, devlet-üstü ve devlet-dışı aktörler için “olağanüstü önlemler” gerektiren bir değer ve hareket amacıdır. Güvenlik büyük çaplı kamu harcamalarını meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Bireysel ya da toplumsal bir siyasi değer olarak güvenliğin bağımsız bir anlamı yoktur, güvenlik her zaman bir bağlam ve belirli bir bireysel ya da toplumsal değer sistemi ve bunların hayata geçirilmesiyle ilgilidir.

“Güvenlik” terimi batı geleneğinde zihnin felsefi ve psikolojik durumunu ifade eden anlamında ilk olarak Cicero ve Lucretius tarafından “*securitas*” olarak

¹ Bu makale, 1989 Sonbaharında Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana güvenliğin yeniden düşünülmesini kavramsal olarak konumlandırma amacına yönelik olarak dünyanın farklı köşelerindeki 80 ayrı ülkeden ve farklı disiplinlerden 300 civarında yazar tarafından kaleme alınan 275 makalesiyle 21. yüzyılın ilk yarısında hazırlanan *Anthropocene* için Güvenlik El Kitabı’na bilimsel bir çerçeve çizen iki ayrı bölümün özetlenerek gözden geçirilmesiyle hazırlanmıştır.

yaratılmış ve 1. yüzyıldan itibaren de “Pax Romana” bağlamında temel bir siyasi kavram olarak kullanılmıştır. Ancak, güvenliğin Thomas Hobbes (1651) ile başlayan ve “güvenlik” kavramını otoriter “süper devlet’in doğuşu” (Hobbes’un iç savaşın önlenmesine adanmış *Leviathan*’ı) ile bağlantılı olarak ele alan Thucydides’den etkilenmiş diğer bir kökeni de vardır. Arends “bu yüzden çağdaş ‘güvenlik’ kavramı a) antik Atinalıların imparatorluklarının yıkılmasını önleme niyetleri, b) Roma ‘*securitas*’ının dini çağrışımları ve c) Hobbesçu iç savaşı önleme amacının ‘hayali’ bir birleşimidir” diye iddia etmiştir.

Modern güvenlik kavramı iç güvenliğin, dış ve askeri politikaların ve uluslararası hukukun temel bir kavramı haline gelen dış güvenlikten ayrıldığı 17. yüzyılın hanedanlık devletinden bu yana gelişmiştir. İç güvenlik Hobbes ve Pufendorf tarafından egemenin halka karşı temel görevi olarak vurgulanmıştır. Amerikan anayasasında güvenlik özgürlükle ilişkilendirilmiştir. Fransız İhtilali döneminde yurttaş hakları bildirgesi güvenliği dört temel insan hakkından biri olarak ilan etmiştir. Wilhelm von Humbolt’a göre devlet iç ve dış güvenliği garanti altına alan başlıca aktörlerden biri haline gelmişken, Fichte güvenliği sağlayıcı devletle yurttaşın iletişim içinde olduğu karşılıklılık kavramını vurgulamıştır. Kant’tan etkilenen Humbolt ve Fichte için *Rechtsstaat* (hukuk temelli devlet) ve *Rechtssicherheit* (devletin hukuksal öngörülebilirliği) kavramları 19. yüzyılda güvenlik düşüncesinin temel özelliklerinden biri haline gelmiştir.²

Kant’ın *Sürekli Barış*’ının (1795) tanımsal ikinci makalelerinden etkilenen Woodrow Wilson, Milletler Cemiyeti’nin (1919) güvenlik kavramını “kolektif güvenlik” kavramı üzerine oturtmuştur. Bu kavram ilk kez Milletler Cemiyeti Pakti’nda kullanılmış ve daha sonra BM Şartı’nda (1945) geliştirilmiştir. Ancak iki dünya savaşı arası dönemde (1919–1939) güvenlik kavramı hemen hemen hiç kullanılmamış ve savunma, ulusal beka, ulusal çıkar, egemenlik³ ya da güç⁴ göndermeleri hâkim olmuştur.

“Sosyal güvenlik” kavramı 19 ve 20. yüzyıllarda vatandaşların güvenliğini artırmakta giderek temel bir amaç gelişmiştir: “Hane güvenliği, geçim güvenliği ve sosyal sigorta güvenliği”. “Sosyal güvenlik” kavramı F. D. Roosevelt’in Yeni Düzen (*New Deal*) döneminde, 8 Haziran 1934’de yönetiminin temel amaçlarının-

² Werner Conze, “Sicherheit, Schutz”, Werner Conze ve Reinhart Koselleck (der.) *Geschichtliche Grundbegriffe. Historische Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart, Ernst Klett Verlag, Cilt 5, 1984, s. 831–862.

³ Friedrich Meinecke, *Die Idee der Staatsrä in der Neuren Geschichte*, Viyana, R. Oldenbourg, 1924.

⁴ Edward Hallet, *The Twenty Years’ Crisis, 1919–1939*, Londra, Macmillan, 1939.

dan birinin vatandaşların sosyal güvenliğini artırmak olduğunu açıkladığında, bir *teknik terim* haline gelmiştir: “Hane güvenliği, geçim güvenliği ve sosyal sigorta güvenliği”. Bu amaç 1941 *Atlantik Şartı*’nda “herkes için iyileştirilmiş çalışma standartları, ekonomik ilerleme ve sosyal güvenliğin güvence altına alınması” şeklinde yer almaya devam etmiştir. Sosyal güvenlik (1948’de) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 22. Maddesinde temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir.

“Ulusal güvenlik” kavramı 2. Dünya Savaşı döneminde “Amerika’nın dünyanın geri kalanıyla ilişkisini açıklamak için” (ABD’de) ortaya atılmıştır.⁵ “Ulusal güvenlik” Amerikan güvenlik sisteminin⁶ ya da ulusal güvenlik devletinin gelişmesiyle savaş döneminin temel kavramlarından biri olmuştur.⁷ Bu kavram iki dünya savaşı arası dönemde ve savaş sonrası yıllarda yaşanan, 1930’lardaki temel askeri silahlanma eleştirisinden benzeri yaşanmamış bir asker ve silah yığılması ve dış politika elitlerinin hâkim zihniyetlerinin askerileşmesine uzanan önemli bir zihniyet değişikliğini meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Demokrat Amerikan Başkanları (Roosevelt, Truman, Kennedy, Johnson) her iki güvenlik göreviyle baş etmek için büyük bir devletin gerekliliğini savunurken, Cumhuriyetçiler 1940’larda ilk olarak bu iki güvenlik gündemine itiraz etmişlerdi. Soğuk Savaş’ın sonunda ve Soğuk Savaş sonrası dönemde Cumhuriyetçi Amerikan Başkanları (Reagan, G. Bush, G.W. Bush) büyük güvenlik düzenini korumuş ve bunu sağlam bir endüstriyel ve ekonomik temel, güçlü bir istihbarat ve polis kuvvetiyle güçlendirmişlerdir.

Bir toplumsal değer olarak güvenlik⁸ tehlike, risk, düzensizlik ve korkunun karşıtı olarak, koruma, risk yokluğu, kesinlik, güvenilirlik, itimat ve güven ile öngürülebilirliğe ilişkin kullanılmaktadır. Bir sosyal bilim terimi olarak “*güvenlik* anlamca muğlak ve esnektir”⁹ Arnold Wolfers güvenlik kavramının iki yüzünü işaret etmiştir: “Güvenlik, *nesnel* olarak, kazanılmış değerlere yöneltilen tehditleri ölçmektedir, *özel* olarak, bu değerlere saldırılacağı yönünde korkuların

⁵ Daniel Yergin, *Shattered Peace: The Origins of the Cold War and the National Security State*, Boston, Houghton Mifflin Co., 1997.

⁶ Ernst-Otto Czempiel, *Das amerikanische Sicherheitssystem 1945–194*, Berlin, Walter de Gruyter, 1966.

⁷ Yergin, *Shattered Peace*.

⁸ Franz-Xaver Kaufman, *Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem: Untersuchungen zu einer Wertidee hochdifferenzierter Gesellschaften*, Stuttgart, Ferdinand Enke, 1970, 1973.

⁹ Robert Art, “Security”, Joel Krieger (der.), *The Oxford Companion to Politics of the World*, New York, Oxford, Oxford University Press, 1993, s. 820–822.

olmamasıdır.”¹⁰ Art’a göre güvenliğin öznel yönü “tehditler, kaygılar ve tehlikeyden uzak olma hissi” anlamına gelmektedir: “Güvenlik, böylece, bir bireyin... diğerlerinin verebileceği zarardan uzak olduğunu hissettiği bir ruh halidir.”¹¹ Uluslararası ilişkilerin anarşik doğası gereği, “beka ile ilgili kaygılar güvenlikle meşguliyeti doğurur.” Bir devletin kendini güvende hissetmesi “ya diğerlerini kendine saldırmaktan caydırabilmesi, ya da kendine saldırılması durumunda kendini başarıyla savunabilmesi”ni gerektirmektedir. Bu yüzden güvenlik yeterli askeri güç ve aynı zamanda birçok “etkin askeri güç doğurabilecek... askeri olmayan unsurları” gerektirmektedir. Art güvenliğin genişletilmesinin “çevrenin geri dönülmez bozulmadan korunması için asit yağmuru, çölleşme, ormanların yok edilmesi, ozon kirliliği ve küresel ısınma gibi bazı konularda mücadele”yi içerdiğini belirtmiş ve “(ç)evresel güvenlik devletleri rekabetçi yerine işbirlikçi çözümler bulmaya yöneltmiştir” diye kaydetmiştir.¹²

İnşacılar (Constructivists) için güvenlik “aktörlerin onu nasıl anlamlandırdıkları”na ilişkin olarak *öznelerarasıdır*.¹³ Bu nedenle, güvenlik göz ardı edilemeyecek bir normatif öze bağlıdır. Güvenliğin siyasi yapılandırılmaları, siyaset-yapıcıların eylemlerini yönlendirdikleri ve böylece siyasi düzen üzerinde yapıcı bir etkide buldukları için, gerçek etkiye sahiptir.¹⁴

Wæver’a göre güvenlik,¹⁵ bir konunun “değerli bir referans nesnesine (*referent object*) yöneltilmiş varoluşsal bir tehdit” olarak görüldüğü, “tehditle mücadele için acil ve istisnai önlemler”in kullanılmasını mümkün kılan bir söz ediminin sonucudur (*güvenlikleştirme*). Bu doğrultuda, “güvenlikleştiren aktör”

¹⁰ Arnold Wolfers, “National Security as an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, Cilt 67, No 4, 1952, s. 481–502.

¹¹ Robert Art, “Security”.

¹² Ibid.

¹³ Alexander Wendt, “Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, Cilt 46, No 2, Bahar 1992, s. 391-425.

¹⁴ Ole Wæver, “Peace and Security: Two Evolving Concepts and Their Changing Relationship”, Hans Günter Brauch et. al. (der.), *Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century*, Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, Cilt 3, Berlin-Heidelberg-New York, Springer-Verlag, 2008, s. 99-111; John Baylis, “The Concept of Security in International Relations”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges* 495-502; Stefan Hintermeier, “Reconceptualization of External Security in the European Union since 1990”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 659-676.

¹⁵ Ole Wæver, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (der.), *On Security*, New York, Columbia University Press, 1995, s. 48–86; Ole Wæver, *Concepts of Security*, Kopenhag, Siyaset Bilimi Bölümü, 1997; Wæver, “Peace and Security: Two Evolving Concepts”; Ole Wæver, “The Changing Agenda of Societal Security”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 581–593.

“varoluşsal bir tehdite” dikkat çeker ve böylece “istisnai önlemler”i meşru kılar. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle, “güvenlikleştirme”nin sadece kapsamı değişmiş, aynı zamanda hem BM sistemi içinde¹⁶ hem de akademik güvenlik toplu-
munda gösterileni yalnızca “ulusal”dan “insan-merkezli” bir güvenlik kavramına
kaymıştır.

1970’lerin sonundan beri akademik toplumda genişletilmiş bir güvenlik kav-
ramı tartışılmaya başlanmıştır.¹⁷ Politika tartışmalarında “güvenlik kavramı”
1980’lerin sonundan bu yana aşamalı olarak genişletilmiştir.¹⁸ Ullman, Mathews
ve Myers çevresel kaygıları Amerikan ulusal güvenlik gündemine yerleştirmiş-
lerdir.¹⁹ 1990’ların başından bu yana birçok Avrupa hükümeti genişletilmiş bir
güvenlik kavramını benimsemiştir. Buna bağlı olarak, Buzan, Wæver ve de Wilde
(1998) ekonomik²⁰ ve çevresel bir boyut dâhil eden genişleticiler (*wideners*)²¹ ve

¹⁶ *Human Development Report 1994, New Dimensions of Human Security*, New York, UNDP, 1994; *Human Security – Approaches and Challenges*, Paris, UNESCO, 2008.

¹⁷ Gert Krell, “The Development of the Concept of Security”, Egbert Jahn ve Yoshikazu Sakamoto (der.), *Elements of World Instability: Armaments, Communication, Food, International Division of Labour*, Frankfurt, Campus, 1981, s. 238–254; Barry Buzan, *People, States & Fear. The National Security Problem in International Relations*, Brighton, Harvester Books, 1983; Bjørn Møller, “National, Societal and human Security: General Discussion with a Case Study from the Balkans”, UNESCO (der.), *First International Meeting of Directors of Peace Research and Training Institutions. What Agenda for Human Security in the Twenty-first Century*, Paris, UNESCO, 2001, s. 41-62; Bjørn Møller, “National, Societal and Human Security: Discussion – A Case Study of the Israeli-Palestine Conflict”, Brauch et. al. (der.), *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflict*, Berlin, Heidelberg, Springer, 2003, s. 277–288.

¹⁸ Bkz. Krell, “The Development of the Concept of Security”; Egbert Jahn et al., *European Security – Problems of Research on Non-Military Aspects*, Copenhagen Papers No 1, Kopenhagen, COPRI, 1987; Ole Wæver, Pierre Lemaitre ve Elzbieta Tromer (der), *European Polyphony: Perspectives Beyond East-West Confrontation*, Londra, Macmillan, 1989; Barry Buzan et al., *Environmental Economic and Societal Security*, Working Papers no 10, Kopenhagen, Barış ve Anlaşmazlık Çözümü Merkezi, 1995; Barry Buzan et al., *Security. A New Framework for Analysis*, Boulder-Londra, Lynne Rienner, 1998; Ole Wæver et al., *Politics of Security: A Comprehensive Framework for Analysis*, Boulder CO, Lynne Rienner, 2008.

¹⁹ Richard Ullman, “Redefining Security”, *International Security*, Cilt 8, No 1, 1983, s. 129–153; Jessica Tuchman Mathews, “Redefining Security”, *Foreign Affairs*, Cilt 68, No 2, 1989, s. 162–177; Norman Myers, “Environment and Security”, *Foreign Policy*, Cilt 74, Bahar 1989, s. 23–41; Norman Myers, *Ultimate Security: The Environmental Basis of Political Stability*, New York, W.W. Norton, 1994.

²⁰ Ekonomik güvenlik konularını tartışanlar: Robert Gilpin, *The Political Economy of International Relations*, Princeton NJ, Princeton University Press, 1981; Giacomo Luciani, “The Economic Content of Security”, *Journal of Public Policy*, Cilt 8, No 2, 1989, s. 151-173; Beverly Crawford, “Hawks, Doves, but no Owls: International Economic

dar bir askeri güvenlik kavramının üstünlüğüne odaklanan gelenekçiler arasında bir ayırım yapmışlardır.²²

Kopenhag Okulu²³ beş boyut (*genişleme*: askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel) ve beş gösterilen (“kimin güvenliği?”) ya da etkileşim veya analiz düzeyi (*derinleşme*: uluslararası, bölgesel, ulusal, yurtiçi gruplar, birey) arasında bir ayırım yapmıştır. Ancak, güvenliğin *ulusal* (uluslararası, bölgesel) ve *insan güvenliği* perspektifinden *sektörleştirilmesini* incelememişlerdir (Tablo 1).

Onlar beş analiz düzeyi arasında da bir ayırım yapmışlardır: *Uluslararası sistemler*, *uluslararası alt-sistemler*, *birimler*, *alt-birimler* ve *bireyler*. Diğerleri beş dikey düzeyden bahsetmişlerdir: a) küresel ya da gezegensel,²⁴ b) bölgesel,²⁵ c)

Interdependence and Construction of the New Security Dilemma”, *On Security*, Ronnie D. Lipschutz, New York, Columbia University Press, 1995, s. 149-186.

²¹ Bu genişletilmiş güvenlik kavramını savunanlar şunlardır: Richard Ullman, “Redefining Security”, Egbert Jahn et al., *European Security*; Joseph E. Nye ve Sean M. Lynn-Jones, “International Security”, *Studies: A Report of a Conference on the State of the Field*, *International Security*, Cilt 12, No 4, Bahar 1988, s. 5-27; Jessica Mathews, “Redefining Security”, *Foreign Affairs*, Cilt 68, No 2, Bahar 1989, s. 162-177; Helga Haftendorn, “The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security”, *International Studies Quarterly*, Cilt 35, No 1, 1991, s. 3-17; Barry Buzan, *People, States & Fear*; Buzan, *An Introduction to Strategic Stud: Military, Technology and International Relations*, Londra, Macmillan, 1987; Buzan, “Rethinking Security after the Cold War”, *Cooperation & Conflict*, Cilt 32, No 1, Mart 1997, s. 5-28; J. Ann Tickner, *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving International Security*, New York, Columbia University Press, 1992.

²² Stephen Walt, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Cilt 35, No 2, 1991, s. 211-239; John Chipman, “The Future of Strategic Studies: Beyond Grand Strategy”, *Survival*, Cilt 34, No 1, 1992, s. 109-131; Colin S. Gray, “New Dimensions of Strategic Studies: How Can Theory Help Practice”, *Security Studies*, Cilt 1, No 4, 1992, s. 610-635; Colin S. Gray, *Villians, Victims and Sheriffs: Strategic Studies and Security for an Inter-War Period*, Hull, University of Hull Press, 1994; Robert H. Dorff, “A Commentary on security Studies for the 1990s as a Model Curriculum Core”, *International Studies Notes*, Cilt 19, No 3, 1994, s. 23-31.

²³ Barry Buzan, Ole Wæver, “Slippery? Contradictory? Sociologically Unstable? The Copenhagen school replies”, *Review of International Security*, Cilt 23, No 2, 1997, s. 143-152; Wæver, *Concepts of Security*, Buzan et al., *Security*.

²⁴ John D. Steinbruner, *Principles of Global Security*, Washington D.C, Brookings, 2000.

²⁵ Hans Mouritzen, “A Fallacy of IR Theory: Collections on a Collective Repression”, Kopenhag, Barış ve Anlaşmazlık Çözümü Merkezi, 1995; Hans Mouritzen, “Kenneth Waltz : A Critical Rationalist Between International Politics and Foreign Policy”, Iver B. Neumann ve Ole Wæver (der.), *The Future of International Relations: Masters on the Making*, Londra, New York, Routledge, 1997; Barry Buzan ve Ole Wæver, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

ulusal,²⁶ d) toplumsal güvenlik,²⁷ ve e) insan güvenliği.²⁸ Bazıları ise insan güvenliği söylemini çevresel boyutu, özellikle de küresel çevresel değişimin nedeni ve kurbanı olarak birey ve insanlık arasındaki etkileşimi kapsayacak şekilde genişletmeyi önermişlerdir.²⁹

Tablo 1: Kuzey ve Güneyde Güvenliğin Dikey Düzeyleri ve Yatay Boyutları

Güvenlik Boyutu ⇒ Etkileşim Düzeyi ↓ (gösterilenler)	Askeri	Siyasi	Ekonomik	Çevresel ↓	Toplumsal
İnsan →			Sosyal, enerji, gıda, sağlık, geçim yollarına yönelik tehditler, çatışma alanları ve riskler, yüksek hassasiyet içeren alanlarda bir <i>beka ikilemi</i> ortaya koyabilir		
Köy/Topluluk/Toplum				↓ ↑	
Ulusal	“Rekabet halindeki devletlerin güvenlik ikilemi” (Ulusal Güvenlik Kavramı)		Tüm analiz ve etkileşim düzeylerini bir araya getiren “enerji, gıda, sağlık ve geçim yolları, vs güvenliğini sağlamak” (<i>İnsan Güvenliği Kavramı</i>)		
Uluslararası/Bölgesel				↓ ↑	
Küresel/Gezegensel	→			↓ ↑	

²⁶ J. Ann Tickner, “Re-visioning Security”, Ken Booth ve Steve Smith (der.), *International Relations Theory Today*, Oxford, Polity Press, 1995, s. 175-198.

²⁷ Möller, “National, Societal and Human Security: Discussion – A Case Study of the Israeli-Palestine Conflict”.

²⁸ *Human Development Report 1994*, New York, UNDP, Oxford University Press, 1994; Edward Newman, “Human Security and Constructivism”, *International Studies Perspectives*, Cilt 2, No 3, Ağustos 2001, s. 239-251; *Human Security Now*, New York, Commission on Human Security, 2003.

²⁹ Janos Bogardi, Hans Günter Brauch, “Global Environmental Change: A Challenge for Human Security – Defining and Conceptualising the Environmental dimension of Human Security”, Andreas Rechkemmer (der.), *UNEO – Towards an International Environment Organization – Approaches to a sustainable reform of global environmental governance*, Baden, Nomos, 2005, s. 85-109; Brauch, “Security and Environment Linkages in the Mediterranean: Three Phases of Research on Human and Environmental Security and Peace”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 35-143; Brauch, *Environment and Human Security*, Bonn, UNU-EHS, 2/2005; Brauch, “Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks in Environmental Human Security”, Ocak 2005, <http://www.ehs.unu.edu/index.php?module=overview&cat=17&menu=36>; Brauch, “Conceptualising the Environmental Dimension of Human Security in the UN”, *International Social Science Journal*, Cilt 57, s. 19-48.

“Nesnel anlamda güvenlik” belirli *güvenlik tehlikeleri*, yani hem *güvenlik boyutları* ve *gösterilenlere* (uluslararası, ulusal, insani) hem de *sektörlere* (sosyal, enerji, gıda, su) yönelik “tehdit, çatışma alanları, hassasiyet ve riskler”³⁰ anlamına gelirken, “öznel anlamda güvenlik” devlet görevlileri (devlet memurları, askeri görevliler), kitle iletişim araçları temsilcileri, bilim adamları ya da “halk” tarafından gerçekleştirilen, bir söz edimi ya da yazılı açıklamayla ifade edilen “tehlikeler”i, gösterilenin bekası için varoluşsal olan ve bu tehlike ve kaygılarla yüzleşmek ve baş etmek için olağanüstü önlemleri ve araçları meşru kılan güvenlik “kaygılar”ı olarak güvenikleştiren *güvenlik endişeleri* anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda, *güvenlik kavramları*, her zaman, onları ya geçmişteki eylemleri analiz etmek, yorumlamak ve değerlendirmek için araç olarak kullanılanlar ya da belirli bir güvenlik tehlikesine yönelik olarak mevcut zaman ya da gelecekteki eylemleri talep edenler veya meşrulaştırmak için kullananlar tarafından gerçekleştirilen sözlü ifadelerin ya da yazılı açıklamaların ürünüdür.

Güvenlik tehditleri, çatışma alanları, hassasiyetler ve risklerin *algılanması* analizcinin dünya görüşleri ya da geleneklerine ve siyasa-yapıcıların zihniyetlerine bağlıdır. İngiliz Okulu,³¹ güvenliğe bakışta üç ayrı yaklaşımı öngörmektedir. Realistler (Thucydides, Machiavelli) çıkar ve devletin gücüne işaret ederken, Akılcı ya da Pragmatistler (Gratius) üyelerinin işbirliği sayesinde kurumlar, normlar, diplomasi ve uluslararası hukuku inşa edebildikleri dolayısıyla “bir devletler toplum, bir uluslararası toplum” oluşturan, devletlerin belirleyici unsurlar olduğu uluslararası topluma vurgu yapmışlardır. *Idealist* yaklaşım (örneğin Kant) “nihai çözümler ancak devletler ve bunların devlet sistemini ortadan kaldırıp bireyler ve insanlığa dayanan dinamiklerin ortaya çıkmasına izin verdiğimiz zaman, (üyelerin, uluslararası toplumdaki devletlerin aksine, bireyler olduğu) dünya toplumuyla, mümkündür” görüşüne inanmaktadır.

Bu üç Avrupa geleneği uluslararası ilişkiler ve güvenliğe, Batı dışındaki diğer kültür ve felsefelerde de var olan üç “ideal tip” yaklaşımını temsil etmektedir.³² Booth³³ eski zihniyetlerin yeni çatışma alanlarının değerlendirilmelerini çarpık

³⁰ Brauch, “Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks”.

³¹ Hedley Bull, *The Anarchical Society, A Study of Order in World Politics*, New York, Columbia University Press, Londra, Macmillan, 1977; Martin Wight, “International Theory”, Gabriele Wight ve Brian Porter (der.), *The Three Traditions*, Leicester – Londra, Leicester University Press, 1991.

³² Ürsula Oswald Spring, “Oriental, European, and Indigenous Thinking on Peace in Latin America”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 175–193. Türkçesi için bu sayıda bakınız: s. 49 -67.

³³ Ken Booth, *Strategy and Ethnocentrism*, Londra, Croom Helm, 1979; Ken Booth, “New Challenges and Old Mind-sets: Ten Rules for Empirical Realists”, Carl G. Jacobsen (der.),

yaptıkları ve “uluslararası ilişkileri kaba imgeler olarak dondurdukları, onun süreçlerini gücün mekanik tepkileri olarak resmettikleri ve diğer milletleri stereotipler olarak niteledikleri” iddiasında bulunmuştur.³⁴ Güvenliğin algılanması a) Hobbesçu bakış açısından *savaş, askeri, stratejik çalışmalar* ya da *güvenlik çalışmalarının* ve b) Grotius veya Kantçı görüşten, savaşın önlenmesi ya da pozitif barışa odaklanan, *barış ve çatışma araştırmalarının*³⁵ temel kavramlarından biridir.

1990’lardan bu yana, Avrupa güvenlik tartışmalarında hükümetler ve bilimsel tartışmalar “genişletilmiş” bir güvenlik kavramını kullanmaktadır. Møller³⁶ “ulusal” ve üç genişletilmiş ‘toplumsal güvenlik, insan ve çevre güvenliği’ güvenlik kavramları arasında bir ayrım yapmıştır. Oswald³⁷ birleşik bir “insan, cinsiyet/gender ve çevre” (HUGE) güvenliği kavramını yaratmıştır (Tablo 2).

BM, NATO ve AB içinde (devlet-merkezci) siyasi ve askeri bir güvenlik kavramı ve ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları olan genişletilmiş bir güvenlik kavramı gibi değişik güvenlik kavramları eşzamanlı olarak var olmaktadır. Güvenlik kavramının genişlemesi ve derinleşmesi OECD ülkelerinde de yaygınlaşırken, bazı ülkeler askeri boyutu ön plana çıkaran dar bir ulusal güvenlik kavramını benimsemişlerdir.³⁸

The Uncertain Course. New Weapons, Strategies and Mind-sets, Oxford, Oxford University Press, 1987, s. 39–66.

³⁴ Booth, *Strategy and Ethnocentrism*; Booth, “New Challenges and Old Mind-Sets”, s. 44.

³⁵ Ulrich Albrecht, Hans Guenter Brauch, “Security in Peace Research and Security Studies”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 503-525.

³⁶ Møller, “General Discussion with a Case Study from the Balkans”; Møller, “A Case Study of the Israeli-Palestine Conflict”.

³⁷ Ürsula Oswald Spring, “Sustainable Development with Peace Building and Human Security”, M.K Tolba (der.), *Our Fragile World: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. Forerunner to the Encyclopedia of Life Support Systems*, Cilt 1, s. 873-916; Ürsula Oswald Spring, “Human, Gender and Environmental Security”, Ürsula Oswald Spring (der.), *International Security, Peace, Development and Environment*, Cilt 1, Oxford, Eolss Publishers, s. 873-916; Ürsula Oswald Spring, “A HUGE Gender Security Approach: Towards Human, Gender and Environmental Security”, Brauch et. al. (der.), *Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts*, Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, Cilt 4, Berlin, Heidelberg, New York, Springer-Verlag, 2009.

³⁸ Mustafa Aydın, “Security Conceptualization in Turkey”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 345-355; Mohammad El-Sayed Selim, “Conceptualisation of Security by Arab Mashrek Countries”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, 2003.

Tablo 2: Genişletilmiş Güvenlik Kavramları

Güvenlik kavramları	Gösterilen (kimin güvenliği?)	Risk altındaki değer (neyin güvenliği?)	Tehdit kaynağı/kaynakları (kimden/neden korunma?)
Ulusal Güvenlik [siyasi, askeri boyut]	Devlet	Egemenlik, toprak bütünlüğü	Diğer devletler, terörizm (devlet dışı aktörler)
Toplumsal Güvenlik [boyutu]	Milletler, Toplumsal gruplar	Ulusal birlik, kimlik	(Devletler) Milletler, göçmenler, yabancı kültürler
İnsan güvenliği	Bireyler, insanlık	Beka, Hayat kalitesi	Devlet, küreselleşme, küresel çevre sorunları (GEC), doğa, terörizm
Çevresel Güvenlik [boyutu]	Ekosistem	Sürdürülebilirlik	İnsanlık
Cinsiyet Güvenliği	Cinsiyet ilişkileri, yerli halk, azınlıklar	Eşitlik, kimlik, dayanışma	Ataerkillik, totaliter/erktekelci kurumlar (hükümetler, dinler, elitler, kültür), hoşgörüsüzlük

19. yüzyıldan bu yana temel “aktör” devlet olsa da devlet, bekası söz konusu olan, çoğunlukla “halk” ya da “bizim halkımız” olarak adlandırılan başlıca güvenlik “gösterilen”i olmamıştır. 1980’lerin son döneminden bu yana gelişen önemli bir tartışma devletin temel gösterilen olarak (ulusal güvenlik) halkı (“insan güvenliği” olarak bireyler ve insanlık) kapsayacak şekilde genişletip genişletilmeyeceğidir.³⁹ Walker⁴⁰ güvenliğin devlet-temelli olmayan “birey” ve “küresel halklar”a yönelik bir yeniden tanımının güçlüğüne işaret ederken, Buzan⁴¹, Waltz’un⁴² insan, devlet ve savaşın izinden giderek, uluslararası, devlet ve bireysel

³⁹ Håkan Wiberg, “The Security of Small Nations: Challenges and Defences”, *Journal of Peace Research*, Cilt 24, No 4, 1987, s. 340; Hakan Wiberg, “Concepts of Security: A Logical and Analytical Framework”, Narindart Singh (der.), *Peace and Development*, Yeni Delhi, 1988, s. 31-53; R.B.J Walker, *Sovereignty, Security and the Challenge of World Politics*, Working Paper No 87, Canberra, Avustralya Ulusal Üniversitesi Barış Araştırmaları Merkezi, 1990; R.B.J Walker, *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993; Martin Shaw, *Global Society and International Relations*, Cambridge, Polity Press, 1994.

⁴⁰ R.B.J Walker, *One World, Many Worlds: Struggles For A Just World Peace*, Boulder CO, Lynne Rienner, Londra, Zed Books, 1988.

⁴¹ Buzan, *People, States and Fear*.

⁴² Kenneth Waltz, *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*, New York, Columbia University Press, 1959, 2001.

analiz düzeyleri ve bunlardan son ikisi arasındaki içsel gerilim arasında bir ayrım yapmış, ancak insan güvenliği yaklaşımına eleştirel bakmaya devam etmiştir.⁴³

1947'den 1989'a kadar ulusal ve askeri güvenlik konuları bir yöntem (silahlanma), araç (istihbarat) ve strateji (caydırıcılık) meselesi olmuştur. Bir tehdit, çatışma alanı, hassasiyet ya da riskin “nesnel güvenlik tehlikesi” ya da “öznel güvenlik kaygısı” olması siyasi bağlama da dayanmaktadır.⁴⁴ “devlete yönelik, başka bir devletten kaynaklanan varoluşsal tehditlerin olmaması”⁴⁵ şeklindeki geleneksel güvenlik anlayışının, güvenlik kavramının yatay ve dikey olarak⁴⁶ genişletilmesi ve derinleştirilmesi önerilerinin gerisindeki, hem temel özne (devlet) ve güvenlik ihtiyaçlarının taşıyıcısına hem de “toprak birimlerinin fiziksel – ya da siyasi – güvenlik boyutu”na yapılan ayrıcalıklı vurgusuna yönelik olarak eleştirildiğini belirtmiştir. Güvenliğin anlamı küreselmeye karşı bir tepki olarak da yorumlanmıştır.⁴⁷ Müller'in tercih ettiği⁴⁸ “geleneksel güvenlik anlayışı; büyük ölçüde (öncelikle askeri) organize güç kullanımı araçlarıyla ilgili devletler-arası güvenlik”tir.⁴⁹

Güvenlik kavramı aynı zamanda devlet-içi kökleri ve siyaseti (lobiler, stratejik doktrinler) uluslararası ilişkilerle bir araya getirir.⁵⁰ Güvenlik, güvenlik “top-

⁴³ Barry Buzan, “A Reductionist, Idealistic Notion that Adds Little Analytical Value”, *Security Dialogue*, Cilt 35, No 3, Eylül 2004, s. 369-370.

⁴⁴ Harald Müller, “Security Cooperation”, Walter Carlsnaes et. al. (der.), *Handbook of International Relations*, Londra - Thousand Oaks - Yeni Delhi, Sage, 2002, s. 369.

⁴⁵ David A. Baldwin, “Security Studies and the End of the Cold War”, *World Politics*, Cilt 48, No 1, 1995, s. 117-141; Richard K. Betts, “Should Strategic Studies Survive”, *World Politics*, Cilt 50, No 1, 1997, s. 7-33; Edward Kolodziej, “What is Security and Security Studies”, *Arms Control*, Cilt 13, No 1, 1992, s. 1-31; Edward A. Kolodziej, *Security and International Relations*, Cambridge, New York, Cambridge UP, 2005; Gwyn Prins, “The Four-Stroke Cycle in Security Studies”, *International Affairs*, Cilt 74, No 4, 1998, s.781-808; Stephen Walt, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Cilt 35, No 2, Haziran 1991, s. 211-239.

⁴⁶ Astri Suhrke, “Human Security and the Interest of States”, *Security Dialogue*, Cilt 30, No 3, Eylül 1999, s. 265-276; Michael T. Klare, *Peace and World Security Studies: A Curriculum Guide*, 6. baskı, Boulder CO, Rienner, 1994; Michael T. Klare, “Redefining Security: The new global schisms”, *Current History*, Cilt 96, No 604, 1996, s. 353-358; Caroline Thomas, “New directions in thinking about security in the Third World”, Ken Booth (der.), *New Thinking About Strategy and International Security*, Londra, Harper Collins Academic, s. 267-289.

⁴⁷ Victor D. Cha, “Globalization and the Study of International Security”, *Journal of Peace Research*, Cilt 37, No 3, 2000, s. 391-403; Czeslaw Mesjasz, “Economic and Financial Globalisation: Its Consequences for Security in the Early 21st Century”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 289-300.

⁴⁸ Müller, “Security Cooperation”, s. 369-391.

⁴⁹ Betts, “Should Strategic Studies Survive”.

⁵⁰ Peter Gourevitch, “Domestic Politics and International Relations”, Carlsnaes, *Handbook of International Relations*, s. 315.

lulukları”,⁵¹ “rejimleri”⁵², “kültürleri”⁵³ ya da “kompleksleri”⁵⁴ için ve bir “güvenlik ikilemi” olarak incelenmiştir.⁵⁵

Güvenlikle ilgili olarak yeni metodolojik/yöntembilimsel yaklaşımlar ve paradigmlar arası tartışmalar ortaya çıkmıştır.⁵⁶

- a) hakim *geleneksel* yöntembilimsel yaklaşımlar (örneğin jeopolitik, İngiliz Okulu);
- b) *eleştirel güvenlik çalışmaları*⁵⁷
- c) *inşacı(constructivist)* ve sökümcü (*dekonstrüktivist*) yaklaşımlar.⁵⁸

⁵¹ Karl Deutsch, *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*, Princeton, Princeton University Press, 1957; Richard K. Herrmann, “Linking Theory to Evidence in International Relations”, Carlsnaes, *Handbook of International Relations*, s. 131-132.

⁵² Volker Rittberger ve Peter Mayer, *Regime Theory and International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1993.

⁵³ Peter J. Katzenstein (der.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, New York, Columbia University Press, 1996; Harald Müller, “Security Cooperation”, Carlsnaes, *Handbook of International Relations*, s. 381-382.

⁵⁴ Wojciech Kostecki, *Europe After the Cold War: The Security Complex Theory*, Warsaw, Instytut Studiów Politycznych PAN, 1996.

⁵⁵ John H. Herz, “Idealist Internationalism and the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 2, No 2 Ocak 1950, s. 157-180; John H. Herz, *International Politics in the Atomic Age*, New York, Columbia University Press, 1959, 1962, 1966; Müller, “Security Cooperation”, s. 381-382.

⁵⁶ Reinhard Meyers, “Theorien der internationalen Beziehungen”, Wichard Woyke, (der.), *Handwörterbuch Internationale Politik*, 8. baskı, Bonn, Bundeszentrale für Politische Bildung, 2000, s. 416-448.

⁵⁷ Bradley S. Klein, *Strategic Studies and World Order. The Global Politics of Deterrence*, Cambridge, Cambridge University Press, 1994; Richard Wyn Jones, *Security, Strategy, and Critical Theory*, Boulder, Londra, Rienner, 1999; Jason G. Ralph, *Beyond the Security Dilemma: Ending America's Cold War*, Aldershot, Burlington, Singapore, Sydney, Ashgate, 2001.

⁵⁸ Uluslararası ilişkilerdeki İnşacı/konstrüktivist yaklaşımların temsilcileri şunlardır: Emanuel Adler, “Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics”, *European Journal of International Relations*, Cilt 3, No 3, 1997, s. 319-363; Emanuel Adler, “Constructivism and International Relations”, Carlsnaes, *Handbook of International Relations*, s. 95-118; Peter L. Berger ve Thomas Luckmann, *The Social Construction of Reality*, New York, Anchor, 1966; Buzan et. al., *Security: A New Framework for Analysis*; Jeff Checkel, *Ideas and International Political Change: Soviet/Russian Behavior and the end of the Cold War*, New Heaven, Yale University Press, 1998; James Fearon ve Alexander Wendt, “Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View”, Carlsnaes, *Handbook of International Relations*, s. 52-72; Gert Krell, *Weltbilder und Weltordnung: Einführung in die Theorie der internationaliten Beziehungen*, Baden-Baden, Nomos, 2000; Harald Müller, “Institutionen und internationale Ordnung”, Gert Krell ve Harald Müller (der.), *Frieden und Konflikt in den internationaliten Beziehungen. Festschrift für Ernst-*

Her ne kadar “kolektif” güvenlik sistemi⁵⁹ BM Şartı’nın temeli olsa da, 1980’lerden bu yana *geleneksel* güvenlik kavramından farklı işbirlikçi güvenlik kavramları ortaya çıkmıştır: a) *ortak güvenlik*⁶⁰; b) *karşılıklı güvenlik*⁶¹; c) *işbirlikçi güvenlik*⁶²; d) *güvenlik ortaklığı*⁶³ ya da “*kapsamlı*”⁶⁴ güvenlik.⁶⁵

-
- Otto Czempiel, Frankfurt M., Campus, 1994, s. 190-224; Harald Müller, “Internationale Beziehungen als kommunikatives Handeln. Zur Kritik der utilitaristischen Handlungstheorien”, *Zeitschrift für Internationale Beziehungen*, Cilt 1, No, 1, Haziran 1994, s. 15-44; John Gerard Ruggie, *Constructing the World Polity. Essays on International Institutionalization*, Londra – New York, Routledge, 1998; Wendt, *Social Theory of International Politics*, Møller, “National, Societal and Human Security”.
- ⁵⁹ Rüdiger Wolfrum (der.), *United Nations: Law, Policies and Practice*, 1. Cilt, Munich, C. H. Beck, Dordrecht, Martinus Nijhoff, 1995; Karl Doehring, “Kollektive Sicherheit”, Rüdiger Wolfrum (der.), *Handbuch Vereinte Nationen*, München, C.H. Beck, 1991, s. 405-410; Jobst Delbrück, “Collective Security”, Rudolf Bernhardt (der.), *Encyclopedia of Public International Law*, Oxford, Elsevier, 1982, s. 104-114.
- ⁶⁰ Olof Palme, *Common Security: A Blueprint for Survival*, New York, Simon & Schuster ve Londra, Sydney, Pan Books, 1982; Raimo Väyrynen (der.), *Policies for Common Security*, Londra, Taylor & Francis, 1985; Egon Bahr, Dieter S. Lutz (der.), *Gemeinsame Sicherheit. Idee und Konzept*, Cilt 1, *Zu den Ausgangsüberlegungen, Grundlagen und Strukturmerkmalen Gemeinsamer Sicherheit*, Baden-Baden, Nomos, 1986; Egon Bahr ve Dieter S Lutz (der.), *Gemeinsame Sicherheit. Dimensionen und Disziplinen*. Cilt 2, *Zu rechtlichen, ökonomischen, psychologischen und militärischen Aspekten Gemeinsamer Sicherheit* Baden-Baden, Nomos, 1987; Andrew Butfooy, *Common Security and Strategic Reform*, Basingstoke, Macmillan, 1997; P.H. Liotta, “Military and Environmental Security: Revisiting the Concepts in the Euro-Mediterranean”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 301-308.
- ⁶¹ Michael Mccwire, “A Mutual Security Regime for Europe?”, *International Affairs*, Cilt 64, No 3, Yaz 1988, s. 361-379; Richard Smoke ve Andrei Kortunov (der.), *Mutual Security: A New Approach to Soviet-American Relations*, New York, St. Martin’s Press, 1991.
- ⁶² Ashton B. Carter, Williams J. Perry ve John D Steinbruner, *A New Concept of Cooperative Security*, Brookings Occasional Papers, Washington D.C., The Brookings Institution, 1992; Janne Nolan, *Global Engagement: Cooperation and Security in the 21st Century*, Washington, D.C., The Brookings Institution, 1994; William I. Zartman ve Victor A. Kremenuk (der.), *Cooperative Security: Reducing Third World Wars*, Syracuse, Syracuse University Press, 1995; Ashton B. Carter, William J Perry, *Preventive Defense: A New Security Strategy for America*, Washington D.C., The Brookings Institution, 1999; Steinbruner, *Principles of Global Security*; Richard Cohen ve Michael Mihalka, *Cooperative Security: New Horizons for International Order*, The Marshall Center Papers, No 3, Garmisch-Partenkirchen, The Marshall Center, 2001.
- ⁶³ Antonio Marquina, “From Cooperative Security to Security Partnership in the Mediterranean”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 309-317.
- ⁶⁴ Arthur H. Westing, “An Expanded Concept of International Security”, Arthur H. Westing (der.), *Global Resources and International Conflict: Environmental Factors in Strategic Policy and Action*, Oxford, Oxford University Press, 1986, s. 183-200; Arthur H. Westing (der.), *Comprehensive Security for the Baltic: An Environmental Approach*, Londra, Sage, 1989; Arthur H. Westing, “The Environmental Component of Comprehensive Security”, *Bulletin of Peace Proposals*, Cilt 20, No 2, 1989, s. 129-134.

Güvenliğin “mekânsal” boyutuna ilişkin olarak, güvenlik politikasının ulusal egemenliğin toprak, halk ve yönetim sistemi⁶⁶ bakımından savunulması şeklindeki klasik hedefleri de küreselleşme ve bölgesel bütünleşme eğilimleri sonucunda değişmektedir. Avrupa’da, yakın ekonomik karşılıklı bağımlılık, bazen rekabet halinde olan Atlantik ötesi ve Avrupa siyasi hedefleri ve aynı zamanda teknolojiadaki değişimler bu klasik güvenlik hedeflerinin yerini almıştır. 1990’lardan bu yana iki süreç eşzamanlı olarak var olmuştur:⁶⁷ Hem finans, üretim ve ticarete, hem de bilgi ve kitle iletişim araçlarında *küreselleşme* sürecinin yol açtığı insan, sermaye ve mal değişiminde (örneğin AB ve üye ülkeler arasında) *sınırlarının ortadan kalkması (deborderization)* ve uluslararası ilişkilerin *devlet sınırlarından bağımsız hale gelmesi (deterritorialization)*. Çok-etnikli devletlerin *topraklarının parçalanması ve bölünmesi* süreciyle birlikte toprakların etnik ve dinsel çizgiler ve belli bölgelerdeki toprak egemenliği tartışmaları doğrultusunda *yeniden sınırlanması (reborderization)*.

Anavatan toprakları hakkındaki söylemlerde⁶⁸ iki okul vardır: a) *jeopolitik* ve *eleştirel jeopolitik*⁶⁹ ve b) *küreselleşme*.⁷⁰ Kuzeydeki bazı ülkelerde ulusal güvenlik *ittifak güvenliği* ile eklemlenmiş, Güneyde ise güvenlik çoğunlukla ulusa yönelik olmaya devam etmiş ve güvenlik elitleri ve siyasi elitler arasında askeri düşünce güçlü bir rol oynamıştır.

Güvenlik söylemlerinde güvenlik tehlikeleri için farklı kavramlar kullanılmaktadır: Hem *sert* (askeri) güvenlik hem de *yumuşak* güvenlik konularına (uyuşturucu, insan ticareti, göç) ilişkin olarak *tehditler*, *hassasiyetler*, *çatışma alanları*, *belirsizlikler* ve *riskler*. AB içinde *ulusal* ve *iç güvenlik* konuları (iltica,

⁶⁵ NATO, “The Alliance’s Strategic Concept. Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999”, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>.

⁶⁶ Devlete ilişkin hukuksal bakış açıları için, bkz. Albert Bleckmann, *Grundgesetz und Völkerrecht*, Berlin, Duncker & Humblot, 1975, s. 125-136; Knut Ipsen, *Völkerrecht*, Münih, C.H. Beck, 1990, s. 56-57; Reinhold Zippelius, *Allgemeine Staatslehre, Politikwissenschaft*, Münih, C.H. Beck, 1991, s. 81-88.

⁶⁷ Hans Günter Brauch, “The Mediterranean ‘Space’ Beyond *Geopolitique* and *Globalization*: Common Space – Divided Region”, Antonio Marquina ve Hans Günter Brauch (der.), *The Mediterranean Space ant its Borders: Geography, Politics, Economics and Environment*, Collection Strademed 14 Madrid, UNISCI, Mosbach, AFES-PRESS, 2001, s. 109-110.

⁶⁸ Hans Günter Brauch, “Securitization of Space and Referent Objects”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 323-344.

⁶⁹ Mehdi Parvizi Amineh ve John Grin, “Globalisation, States, and Regionalisation: Analysing post-Cold War Security in the Mediterranean Region”, Brauch (*Security and Environment in the Mediterranean*), s. 267-276.

⁷⁰ Mesjasz, “Economic and Financial Globalisation”.

göç ve vatandaşlık konularıyla ilgilenen adalet ve iç işleri) birbirlerinden ayrılmıştır. Sınırların ortadan kalkması, *topluluklaşan* diğer konuların aksine *hükümetler-arası* yapılarla dayanan iki güvenikleştirme stratejisiyle tamamlanmıştır.

Dar bir güvenlik politikasının klasik yöntem ve araçları askeri ve diplomatik olarak kalmışken, AB içinde ulus-devletin bu klasik özel etki-alanı (*domaine reserve*), yakın istişareler, ortak politikalar ve stratejiler ve uluslararası örgütlerde (BM, AGIT) artan ortak oy kullanımıyla birlikte kökten bir dönüşüm sürecine girmiştir. Birçok uluslararası düzenlemeye (gıda, iklim, çölleşme), 27 üye ülkesi dışında, AB de tam üyedir. Gelişmekte olan *Ortak Dış ve Güvenlik Politikası* (CFSP) ve *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası* (ESDP) geleneksel ulusal askeri ve diplomatik gücü etkilemiştir.

Uluslararası örgütler (BM, FAO, UNDP, UNEP, OECD, IEA) dâhilinde, çevresel güvenlik⁷¹, “gıda güvenliği”⁷², “küresel sağlık güvenliği”⁷³, “enerji güvenliği”⁷⁴, ve “geçim güvenliği”⁷⁵ gibi sektöre-özel güvenlik kavramları yaygın olarak kullanılmaktadır.

⁷¹ Klaus Töpfer, “Box 2.2: Excerpts of a speech by Mr. Klaus Töpfer, Executive Director UNEP, the Teri Silver Jubilee Conference Series, Yeni Delhi, 21 Şubat 2000, Brauch, *Security and Environment Linkages in the Mediterranean*, s. 139-140; Mohamed T. El-Ashry, “Excerpts of a speech by Mohamed T. El-Ashry, Chief Executive Officer and Chairman, Global Environment Facility, at the Teri Silver Jubilee Conference Series, New Delhi, 21 Şubat 2000, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 140-143.

⁷² FAO, *The State of Food and Agriculture 1996: Food Security: Some Macroeconomic Dimensions*, Roma, FAO, 1996; Philippe Collomb, “Population Growth and Food Security in the Countries of the Middle East and North Africa”, Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, s. 777-811; Ürsula Oswald Spring, “Food as a New Human and Livelihood Security Challenge”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*, 2008; M. A. Mohamed Salih, “Governance of Food Security in the 21st Century”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*, 2008; Selim Kapur et al. “A Research Strategy to Secure Energy, Water, and Food via Developing Sustainable Land and Water Management in Turkey”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*, 2009, s. 35.

⁷³ WHO [Dünya Sağlık Örgütü], *Global Crisis – Global Solutions: Managing Public Health Emergencies of International Concern Through the Revised International Health Regulations*, Document WHO/CDS/CSR/GAR/2002.4, Cenevre, Dünya Sağlık Örgütü, 2002; Guénaél Rodier ve Mary Kay Kindhauser, “Global Health Security: The WHO Response to Outbreaks Past and Future”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*, 2009; Jennifer Leaning, “Health and Human Security in the 21st Century”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

⁷⁴ Klaus-Dietmar Jacoby, “Energy Security: Conceptualization of the International Energy Agency (IEA)”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

⁷⁵ OECD, “*Agricultural Policies in OECD Countries: A positive reform agenda*”, COM/AGR/TD/WP(2002)19/FINAL, Paris, OECD, Tarım ve Balıkçılık Müdürlüğü, 2002; Hans-Georg Bohle, “Sustainable Livelihood Security: Evolution and Application”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

Siyasi ve bilimsel güvenlik kavramı uluslararası düzene bağlı olarak değişmiştir. Milletler Cemiyeti Misakı (1919) “kolektif güvenlik” kavramını ilk kez ortaya koymuş, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra “ulusal güvenlik” kavramı ABD’nin küresel rolünü meşrulaştırmak için ileri sürülmüş ve 1990’dan sonra güvenlik kavramı genişleyerek derinleşmiş ve “insan” güvenliği, “çevresel” güvenlik gibi yeni kavramlar ile sektörel güvenlik kavramları politika gündemine eklenmiştir.

Olaylar – Yapılar – Kavramlar ve Eylemler

Güvenlik gibi siyasi ve bilimsel kavramlar karmaşık bir bağlamda kullanılırlar.⁷⁶ Kavramların zamansal (*temporal*) ve sistematik yapıları vardır, onlar kullanıldıkları zamanı kapsar ve yansıtırlar ve bu yüzden olayların tarihindeki (*histoire des événements*) ve yapılarındaki Braudel’in⁷⁷ *histoire de la longue durée*’si sürekli değişimin tarihsel belgeleridirler. Kavramlar uluslararası siyaset ve uluslararası ilişkilerin yapılarında nadiren değişikliğe yol açan olayların algılamaları ve yorumlarından etkilenirler.

Terimler ve kavramların analizi etimoloji/kökenbilim, kavram oluşumu, kavramsal tarih ve sistematik bir kavram haritalandırmasını bir araya getiren yöntembilimsel bir yaklaşımı gerektirir. Etimoloji tarihsel ve karşılaştırmalı dilbilim yöntemlerini kullanır. Bir kavram bir nesneyi bütünüyle anlatmaz, bunun yerine içerik ve kapsamıyla ilgili niteliklerine odaklanır. Bu nedenle bir kavram esas özellikleri ilgisizlerden ayıran zihinsel bir çaba gerektirir. Kant’a göre kavram ve tefekkür (*contemplation*) arasındaki etkileşim idrak ve bilgiyi üretir. Kant ampirik/deneysel kavramlar ve akla dayanan kategoriler arasında bir ayırım yapmıştır. Kavramların modern mantığı öncelikli olarak kavramlar arasındaki kapsamsal ilişkileri inceler.

Kavram oluşumu “bir insanın önemli özellikleri belirlediği ve... özelliklerin mantıksal olarak nasıl bağlantılı olduklarını belirlediği”, “belirli deneyimleri genel kurallar ya da sınıflara ayırma süreci”ni ifade eder. Bu, bir nesnenin ya da durumun özünün ve işlevinin kapsandığı bir psikolojik süreci ifade eder. Charles E. Osgood ayırım, soyutlama ve genelleme bilişsel süreçlerini içeren algısal, bütünlleştirici ve temsili kavramlar arasında bir ayırım yapmıştır.

⁷⁶ Reinhart Koselleck, *Begriffsgeschichten*, Frankfurt / M. Suhrkamp, 2006.

⁷⁷ Fernand Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen s l’époque de Philippe II*, Paris, Armand Colin, 1949; Fernand Braudel, “Histoire et science sociales. La longue durée”, *Écrits Sur l’Histoire*, Paris, Flammarion, 1969, s. 41-84; Fernand Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, 2 Cilt, New York, Harper & Row, 1972.

Tarih kavramı ilk olarak Hegel tarafından felsefi kavramların gelişimine yönelik tarihsel ve eleştirel araştırma için kullanılmıştır. Kavramların tarihi ya da kavramsal tarih, Koselleck'e⁷⁸ göre hem insani (toplumsal) tarihteki olay, yapı ve kavramların zamansal özellikleri arasındaki karmaşık bağlantıları, hem de deneyim ve kavramlar arasındaki ikiliği konu alır. Koselleck'in tarihsel kavramlar üzerine çalışmalarının⁷⁹ başlıca odaklarından biri kavramsal değişimin zamansal yapılarıyla ilgilidir. Son kitabı olan *Begriffsgeschichten*'de (kavramların tarihleri) Koselleck⁸⁰ içsel anlamsal yapılarını göstermek ve kavramsal alanlarda, bazı kavramların bağlamı yapılandırmadaki güçlerine işaret eden hiyerarşiler geliştirmek amacıyla yönelik olarak hipotez üretmenin kavramsal tarih için şart olduğunu iddia etmiştir. Aynı zamanda, kavramlar, anlamsal düzeyde farklı bilimsel disiplinlerdeki deneyimler ve beklentileri yansıtır. Bu nedenle, dil (veya söz edimi) belli bir anda ya da zaman döneminde algılandıkları, ifade edildikleri ve belgelendikleri şekilde kavramsal değişimleri belgelemek için önemli bir araç haline gelir. Deneyimlerin anlamsal olarak belgelenmesi bilimsel olarak bağlamlarla ilgilidir.

Belirli sözlü olmayan olguların (gerçekler) anlamsal katkılarını anlamak, anlamsal veya kavramsal tepki gerektiren sözlü olmayan yatkinliklerin ortaya koyduğu sorun gibi, yöntembilimsel bir sorundur. Koselleck, kavramsal tarih "bu ayrımların ampirik olarak denetlenmesi için bir yol açar" iddiasındadır. O, komşu ve karşıt kavramlarla olan ilişkileriyle doğruluklarını artıran kavramların bağlamsal doğalarına işaret etmiştir. Buna ek olarak, kavramsal tarihin sadece uzun dönem perspektifinde gözlemlenebilen yenilikçi bir güç gösteren temel ve köşe noktaları aradığını savunmuştur.

Koselleck'den etkilenen Wæver⁸¹ uluslararası ilişkiler için güvenliğin, içinde, 1940'larda "ulusal güvenlik" kavramının ortaya atılması ve müteakiben Rusya, Japonya ve Brezilya (bir doktrin olarak) ve diğer ülkeler tarafından benimsenmesine özel olarak odaklanan farklı yeniden kavramsallaştırılmalarını da belgelediği, büyük ölçüde, Yunan ve Roma kökenlerinden günümüze Batı entelektüel geleneğine dayanan kavramsal bir geçmişi kaleme almıştır. Kavramların

⁷⁸ Reinhart Koselleck, *Vergangene Zukunft: Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*, Frankfurt M., Suhrkamp, 1979; Reinhart Koselleck, *The Practice of Conceptual History: Timing History, Spacing Concepts*, Stanford, Stanford University Press, 2002; Koselleck, *Begriffsgeschichten*.

⁷⁹ Koselleck, *Begriffsgeschichten*, s. 86-98.

⁸⁰ Ibid., s. 529-540.

⁸¹ Ole Wæver, *Security: A Conceptual History for International Relations*, Kopenhag, Siyaset Bilimi Bölümü, mimeo, 2006.

hem zamansal evrimi, hem de sistematik analizi felsefenin, özellikle siyaset felsefesi ve siyaset biliminin alt alanlarından birini genel felsefi uğraşı ve eğilimlerle birleştiren düşünceler tarihinin, başlıca görevlerinden biri olmuştur.

“Kavramsal haritalandırma” güvenlik kavramının farklı ülke, siyasi sistem, kültür ve din ile bilimsel disiplinler, ulusal siyasi süreçler, sivil toplum hareketleri ve sosyal hareketlerle, ve aynı zamanda uluslararası örgütlerde yönlendirici ve meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanımına odaklanmaktadır. Herhangi bir kavramsal haritalandırma, kavramların anlamı ve kullanımını etkileyen zaman ve mekana bağlı belirli bağlamları yansıtmak zorundadır. Sosyal bilimlerde, özellikle de güvenlik çalışmaları içerisindeki tartışmalarda, güvenlik kavramı teorigüdümlüdür.

1989 siyasi olayları üç ay içerisinde tüm Doğu Avrupa ülkelerindeki komünist hükümetleri devirmiş ve böylece Sovyetler Birliği'nin çöküşüne ve Varşova Paktı ve Comecon'un dağılmasına aracı olmuştur (1991). Soğuk Savaş'ın üst düzeyde silahlanmış rakip iki siyasi sisteminin çift kutuplu düzeni ve onlarla birlikte geleneksel güvenlik meşrulaştırmaları, kullanımdan kalkmıştır. Uluslararası düzenin bu yapısal değişimi güvenlik politikalarının gündemini etkilemiş ve güvenliğin yeniden kavramsallaştırılmasına ilişkin küresel siyasi ve bilimsel bir tartışmaya neden olmuştur. Bu tartışma birçok siyasi aktör, bilim adamı ve entelektüel tarafından canlandırılmıştır. Sonuçlar birçok ülkenin ulusal güvenlik doktrinleri, stratejileri ve hükümet güvenlik raporlarında belgelenmiştir. Bu sonuçlar aynı zamanda kendini zamanla Amerikan hâkimiyetinden kurtaran bir bilimsel topluluğun analiz konusu olmuştur.

Ancak güvenliğe ilişkin bu Kuzeyli söylemler çoğu zaman Asya, Afrika, Latin Amerika ve Arap dünyasının felsefi geleneğindeki düşünceleri göz ardı etmiştir.⁸² Her ne kadar Huntington “medeniyetler çatışması”nda Amerikan ulusal güvenlik çıkarları ve stratejileri açısından “kültürü güvenlikleştirme”de başarılı olmuş olsa da eleştirel tepkiler (Said, Chomsky, Ajami) dünyanın diğer bölgelerindeki kültürel ve dinsel çeşitliliği yansıtmıştır. Küresel çevresel değişimin (GEC) insanlığın bekasına bir “tehdit” olarak algılanması, güvenliğe ilişkin tartışma ve söylemlerde de var olan kültürel ve dinsel çeşitliliği giderek daha çok yansıtan, genişletilmiş, derinleştirilmiş ve sektörleştirilmiş bir güvenlik kavramına katkıda bulunmuştur.⁸³

⁸² Brauch, “Introduction: Globalization and Environmental Challenges, Reconceptualizing Security in the 21st Century”, Brauch, Globalization and Environmental Challenges, s. 27-43.

⁸³ Brauch, “Introduction”, s.27-43.

Bu doğrultuda, güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması ve pek çok güvenlik çıkar ve tercihinin tanımlanması, devletler, insanlar ya da insanlığın bekası tehdit eden ve dolayısıyla “olağanüstü” siyasi eylemleri gerektiren başlıca güvenlik tehlikeleri ve kaygılarıyla “yüzleşmek” ve “baş çıkarmak” için kamu politikaları söylemini yapılandırır ve kıt mali kaynakların dağılımını meşrulaştırır.

Bağlamsal Değişim ve Kavramsal Yenilik

ABD'nin bağımsızlığı (1776), Fransız Devrimi (1789), Latin Amerika'daki bağımsızlık savaşları (1809–1824) ve yeni devletlerin ortaya çıkmasından sonra (1817–1839) Avrupa'da yeni uluslararası düzene yol açan dört küresel bağlamsal değişim belirlenebilir: *Viyana Kongresi Sonuçları* (1815); emperyalizm (Afrika, Asya) ve Latin Amerika'da sömürgecilik sonrası özgürleşme döneminde Avrupa'nın Avrupa Uyumu'na (1815–1914) dayanan güçler dengesi düzeni. Avrupa dünya düzeninin çökmesi, düşüşe geçen emperyalizm ve rakip siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel tasarımlarla ABD ve SSCB'de doğan iki yeni güç merkeziyle birlikte *Versay Barışı* (1919) ve *Milletler Cemiyeti*'nin (1919–1939) güvenlik sistemine dayanan yeni bir küresel dünya düzeni. *Yalta Konferansı Sonuçları* (Şubat 1945) ve *Dumbarton Oaks* (1944) ile *Chapultepec*'deki konferanslarda (Ocak-Şubat 1945) tartışılan ve *San Francisco*'da (Nisan-Haziran 1945) kabul edilen Birleşmiş Milletler sistemi.

Dünya tarihindeki Avrupa hâkimiyetinin bu dönüm noktalarıyla birlikte güvenlik hakkındaki düşünceler değişmiştir. Fransız Devrimi sonrasında “*Rechtssicherheit*” (bir devletin kanunlara dayanarak garanti ettiği hukuksal öngörülebilirlik) hakkındaki düşünceler aşamalı olarak gelişmiştir. Milletler Cemiyeti Misakıyla birlikte “*kolektif güvenlik*” uluslararası hukuk ve ilişkilerde (UI) temel bir kavram haline gelmiştir.

1945'den bu yana bu “ulusal güvenlik” kavramı UI disiplinde başlıca odaklardan biri olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Amerikan⁸⁴ ve Sovyet⁸⁵ stratejik kültürlerinin hâkim olduğu modern “güvenlik kavramı”, sosyal bilimlerde siyasi ve bilimsel bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle hâkim güvenlik kavramları yeni siyasi şartlara, güvenlik tehlikeleri ve kaygılarına uyarlanmak zorunda kalmıştır. Küresel dönüşün tetiklediği, 11 Eylül 2001 olayları ve müteakiben Amerika'nın liderlik ettiği “terörle savaş”ın belli ölçüde değiştirdiği “güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması” ve “güvenlik çı-

⁸⁴ Katzenstein, *The Culture of National Security*.

⁸⁵ Hannes Adomeit, *Imperial Overstretch: Germany in Soviet Policy from Stalin to Gorbachev: An Analysis Based on New Archival Evidence*, Memoirs and Interviews, Baden, Baden Nomos, 1998.

karlarının yeniden tanımlanması” süreci gerçek bir küresel süreç haline gelmiştir. İki süper-gücün hâkimiyetinin yerini pek çok gelenek ve aynı zamanda kültürel ve dini çeşitliliği yansıtan bir entelektüel çoğulculuk almıştır.

Kavramsal Yenilik Merkezleri ve Yönlendirenler

Güvenlik üzerinde teorik söylemi yönlendirenler ile kavramsal yeniliğin entelektüel merkezleri hem Rusya (1989) hem de ABD’den kaymıştır. 1980’lerde Avrupa’da “alternatif güvenlik” üzerine kavramsal düşünce, ana görüş olan caydırma doktrinleri ve nükleer politikalara alternatifler aramaya başlamıştır.⁸⁶

2008 yılında güvenlik hakkında söylemler artık sadece Amerika kökenli bir sosyal bilim değildir.⁸⁷ Alternatif güvenlik uzmanlarının 1970’ler ve 1980’lerdeki eleştirileri ve aynı zamanda 1990’lardaki yeni ulusal bakış açıları, örneğin Fransa (Lacoste, Bigo, Badie), İngiltere (Buzan, Booth, Smith, Rogers), Kanada, Almanya’da (Albrecht, Czempiel, Senghaas), Amerikan ulusal güvenlik kavramsallaştırmalarına meydan okumuştur. 1990’lardan bu yana Güney Avrupa’da (Fransa, İtalya, İspanya) jeopolitiğin yeniden ortaya çıktığı gözlenmektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde de yeni bir jeopolitik okulu ortaya çıkmıştır (O’Tuathail, Dalby).

⁸⁶ Carl Friedrich von Weizsäcker (der.), *Kriegsfolgen und Kriegsverhütung*, Münih, Hanser, 1972; Horst Afheldt, *Verteidigung und Frieden: Politik mit militärischen Mitteln*, Münih, Hanser, 1976; Hans Günter Brauch ve Kennedy, Robert (der.), *Alternative Conventional Defense Postures for the European Theater*, Cilt 1, *The Military Balance and Domestic Constraints*, New York–Bristol–Washington–Londra–Crane Russak, Taylor & Francis Group, 1990; Hans Günter Brauch ve Robert Kennedy (der.), *Alternative Conventional Defense Postures for the European Theater*, Cilt 2: *The Impact of Political Change on Strategy, Technology and Arms Control*, New York–Philadelphia–Washington–Londra, Crane Russak, Taylor & Francis Group, 1992; Hans Günter Brauch, Robert Kennedy (der.), *Alternative Conventional Defense Postures for the European Theater*, Cilt 3: *Force Posture Alternatives for Europe After the Cold War*, Washington–Philadelphia–Londra, Crane Russak, Taylor & Francis Group, 1993; Bjørn Møller, “Resolving the Security Dilemma in Europe”, *The German Debate on Non-Offensive Defence*, Londra, Brassey’s, 1991; Bjørn Møller, *Common Security and Non-Offensive Defense: A Neorealist Perspective*, Boulder CO, Lynne Rienner, 1992; Bjørn Møller, *Dictionary of Alternative Defense*, Boulder CO, Lynne Rienner, 1995.

⁸⁷ Robert M.A. Crawford ve Darryl S. L. Jarvis (der.), *International Relations–Still an American Social Science? Toward Diversity in International Thought*, Albany, State University of New York Press, 2001; Stanley Hoffmann, “An American Social Science. International Relations”, Crawford ve Jarvis, *International Relations*, s. 27-51; Kim Richard Nossal, “Tales that Textbooks Tell: Ethnocentricity and Diversity in American Introductions to International Relations”, Crawford ve Jarvis, *International Relations*, s. 167-186; Michael Zürn, “Die Entwicklung der Internationalen Beziehungen im deutschsprachigen Raum nach 1989”, Gunther Hellmann, Klaus Dieter Wolf ve Michael Zürn (der.), *Die neuen Internationalen Beziehungen. Forschungsstand und Perspektiven in Deutschland*, Baden-Baden, Nomos, 2003, s. 21-46.

Groom ve Mandaville⁸⁸ Foucault, Bourdieu, Luhmann ve Habermas'ın eserleri ve Galtung, Burton, Bouthoul, Albrecht, Czempiel, Rittberger, Senghaas ve Väyrynen'in barış araştırmalarıyla canlanan "tarihsel olarak ve son zamanlarda, UI'nin disiplinsel kaygıları ve karakterini şekillendiren, giderek güçlenen bir dizi Avrupa etkisi"ni kaydetmişlerdir.

1990'lardan bu yana UI ve güvenlik problemleri üzerine yeni dergilerin yayına başlaması ve Heidelberg (1992), Paris (1995), Viyana (1998), Canterbury (2001), Lahey (2004) ve Torino'da (2007), hem güvenlik, barış, çevre, hem de kalkınma üzerine entelektüel tartışmaların yapıldığı pan-Avrupa Uluslararası İlişkiler Konferanslarının düzenlenmesiyle yeni kavramsal yenilik merkezleri ortaya çıkmıştır. Ağustos 2005'de uluslararası ilişkiler üzerine ilk dünya konferansı İstanbul'da gerçekleşmiştir, ikincisi 2008'de Slovenya'da düzenlenecektir. Güvenlik alanında yeni entelektüel ve kavramsal yenilik merkezleri oluşmuştur: Avrupa'da *Aberystwyth*, *Paris* ve *Kopenhag* eleştirel güvenlik teorisi "okulları"yla ilişkilendirilmektedir. *İnsan güvenliği kavramı* Mahbub ul Haq (Pakistan) tarafından 1994 UNDP raporuyla ortaya konmuş, *İnsan Güvenliği Komisyonu (CHS)*⁸⁹ tarafından geliştirilmiş ve UNESCO tarafından desteklenmiştir. Güney Asya'daki sivil toplum örgütleri *geçim güvenliği* kavramını geliştirmişlerdir. Uluslararası örgütler sektörel *enerji* (IEA, OECD), *gıda* (FAO, WFP), *su* (UNEP) ve *sağlık* (WHO) *güvenliği* kavramlarını ortaya koymuşlardır. ABD, Kanada, İsviçre ve Norveç'te *çevresel güvenlik* kavramı 1980'ler ve 1990'larda ortaya çıkmıştır. *Yer Sistem Bilim Ortaklığı* (ESSP) ve onun dört programı – IHDP (*Uluslararası İnsan Ölçümü Programı*), IGBP (*Uluslararası Jeosfer-Biosfer Programı*), WCRP (*Dünya İklim Araştırma Programı*) ve *Diversitas* – yeni güvenlik tehlikeleri ve kaygılarıyla dolaylı olarak uğraşan küresel bilimsel ağların oluşmasına yol açmıştır.

Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılmasındaki eğilimler şunlardır: a) güvenlik kavramlarının *genişlemesi*, *derinleşmesi* ve *sektörleşmesi*, b) gösterilenin devletten insanlar ya da insanlığa (*insan güvenliği*) kayması, c) *yeni güvenlik tehlikelerinin* (tehdit, çatışma alanları, hassasiyet ve riskler) algılanması ve yeni güvenlik kaygılarının *güvenlikleştirilmesi*, ve d) yeni algılanan güvenlik tehlikeleri ve kaygılarıyla ve etki altında olan ve savunmasız insanlara bir "beka ikilemi" arz eden yeni çevresel tehlike, risk ve afetlerle yüzleşmek ve baş etmek için yeni

⁸⁸ Stephen Chan ve Peter G. Mandaville, *The Zen of International Relations*, Palgrave, Macmillan, 2001, s. 151.

⁸⁹ CHS, Commission on Human Security, *Human Security Now*, New York, Commission on Human Security, 2003.

askeri olmayan stratejiler araştırmak.⁹⁰ Bu yeni kavramsal yenilik merkezleri ve bunları yönlendirenler Soğuk Savaş'da realist ve gelenekselcilerinin dar devlet-odaklı güvenlik kavramına kökten karşı çıkmaktadır.

Tarih, Sosyal Bilimler, Felsefe, Uluslararası Hukuk

Kavramsal Değişim ve Kavramsal Tarih

Önemli bir derleme projesine konu olan kavramların tarihi.⁹¹ Koselleck⁹² insanlık tarihinde (toplumsal tarih) olay, yapı ve kavramların zamansal özellikleri arasındaki karmaşık karşılıklı bağlantıları ve aynı zamanda deneyim ve kavramlar arasındaki ikiliği konu almıştır.

Güvenlik üzerine düşüncelerdeki değişim ve bunların güvenlik kavramlarıyla somutlaşması da kökten değişimlerin dünyanın farklı yerlerinde algılandıkları ve alternatif veya yeni ve tamamıyla farklı güvenlik kavramlarıyla kavramsal olarak ifade edildikleri şekilde anlamsal bir yansımadır. Atlantik-ötesi ve küresel güvenlik politikası tartışmaları ve küresel bilimsel kavramsal söylemin gerisinde yatan, terörizm ya da iklim değişimine ilişkin rekabet halindeki güvenlikleştirme çabalarıdır.⁹³

⁹⁰ Hans Günter Brauch, "From a Hobbesian Security to a Grotian Survival Dilemma", 40th Anniversary Conference of IPRA, Peace and Conflict in a Time of Globalisation, Sopron, Macaristan, 5-9 Temmuz 2004, http://www.afes-press.de/pdf/Sopron_Survival%20Dilemma.pdf; Brauch, "From a Security towards a Survival Dilemma", Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 537-552.

⁹¹ Otto Brunner, Werner Conze ve Reinhart Koselleck (der.), *Geschichtliche Grundbegriffe. Historische Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart, Ernst Klett Verlag, 1972-1997.

⁹² Koselleck, *Vergangene Zukunft*; Reinhart Koselleck, "Linguistic Change and the History of Events", *The Journal of Modern History*, Cilt 61, 1989, s. 649-666; Reinhart Koselleck, "Some Reflections on the Temporal Structure of Conceptual Change", Willem Melchung (der.), *Main Trends and Cultural History*, Amsterdam, Wyger Velen, 1994, s. 7-16; Reinhart Koselleck, "A Response to Comments on the Geschichtliche Grundbegriffe", Hartmut Lehmann ve Melvin Richter (der.), *The Meaning of Historical Terms and Concepts*, Occasional Paper 15, Washington DC, German Historical Institute, 1996, s. 59-70; Reinhart Koselleck, *Zeitschichten: Studien zur Historik*, Frankfurt/M. Suhrkamp, 2000; Koselleck, *The Practice of Conceptual History*; Koselleck, *Begriffsgeschichten*.

⁹³ Brauch, "Securitizing Global Environmental Change", Brauch, *Facing Global Environmental Change*, 2009; Furio Cerutti, *Global Challenges for Leviathan. A Political Philosophy of Nuclear Weapons and Global Warming*, Lanham, Boulder, New York, Rowman & Littlefield, 2007; Cass R. Sunstein, *Worst Case Scenarios*, Cambridge MA, Londra, Harvard University Press, 2007.

Sosyal Bilimlerde Kavramsal Haritalandırma

Sosyal bilimlerde güvenlik kavramı *siyaset bilimi*⁹⁴, *sosyoloji* ve *ekonomide*⁹⁵ farklı aktörlere odaklı biçimde sıklıkla kullanılmıştır: siyasi alanda (hükümetler, parlamentolar, kamu, kitle iletişim araçları, vatandaşlar); toplum ve iş toplu-munda. Siyaset biliminde güvenlik kavramı üç düzeyde bağlamında kullanılmak-tadır: *Dar anlamda siyasa (policy)* (güvenlik politikası alanı), *siyaset (politics)* (güvenlik, ordu ve silah konularındaki süreçler) ve *yönetim biçimi (polity)* (hu-kuksal normlar, kanunlar ve ulusal ve uluslararası düzeydeki kurumlar). ABD'nin 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası⁹⁶ ve üzerinde yapılan değişiklikler, bazen askeri-sanayi kompleksi olarak da anılan⁹⁷ “ulusal güvenlik devleti”nin gelişmesi için hukuksal ve kurumsal bir çerçeve yaratmıştır. Bu gelişme Ameri-ka'nın “ulusal” güvenlik ve 2001'den bu yana, “anavatan” güvenliği, tartışma-larında özetlenmiştir.

Kavramların Analizi ve Felsefeyle Bağlantıları

Kavramların gelişimi ve sistematik analizi siyaset felsefesi ve düşünceler tarihinin başlıca çalışma alanlarından biri olmuştur. Felsefi bir perspektiften Soğuk Sa-vaş'ın sona ermesini müteakiben Makropoulos⁹⁸ Alman “*Sicherheit*” kavramının Latin ve Yunan köklerinden evrilmesini ve Orta Çağ döneminde ve Reformasyon'dan sonra teoloji/ilahiyat, felsefe, siyaset ve hukuk alanlarında, özellikle Hobbes, Locke, Wolff, Rousseau ve Kant'a odaklanarak gelişmesini analiz etmiştir. 20. yüzyılda gerçek sosyal ve teknik güvenlik eksikliğini ve aynı zamanda yeni sosyal risklerin önlenmesi ve telafi edilmesini değerlendirmiştir. Bu makale her ne kadar “sosyal güvenlik” kavramına değinse de temel “ulusal güvenlik” kavramı ya da daha güncel olan “insan güvenliği” kavramından bah-setmemiştir.

⁹⁴ Baylis, “The concept of Security in Intenational Relations”.

⁹⁵ S. Mansoob Mursheed, “Human Security from the Standpoint of an Economist”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 487-493; Czeslaw Mesjasz, “Economic Security”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 569-580.

⁹⁶ Czempiel, *Das amerikanische Sicherheitssystem 1945-1949*; Hans Günter Brauch, *Struktureller Wandel und Rüstungspolitik der USA (1940-1950)*, Zur Weltführungsrolle und ihren innenpolitischen Bedingungen Ann Arbor, Londra, University Microfilms, 1977.

⁹⁷ Dwight D. Eisenhower, “Farewell Address”, Carroll W. Jr. Pursell (der.), *The Military Industrial Complex*, New York, Evanston, San Francisco, Londra, Harper & Row, 1972, s. 204-208.

⁹⁸ Michael Makropoulos, “Sicherheit”, Joachim Ritter, Karlfried Gründer ve Gottfried Gabriel (der.), *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Cilt 9, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1995, s. 745-750.

Ulusal Kamu Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Güvenlik Kavramları

18. yüzyıldan bu yana güvenlik kavramı vatandaşların devletle ilişkilerinde “*Rechtssicherheit*” (hukuka dayanan güvenlik) sağlayan hukuksal sisteme itafen anayasa veya kamu hukuku bağlamında yaygın olarak kullanılmıştır. “Uluslararası barış ve güvenlik” kavramları Milletler Cemiyeti Misakında ve BM Şartı’nda kullanılmıştır. Wolfrum⁹⁹ “uluslararası ilişkilerin, her devletin barışın bozulmamacığından ya da en azından barışın ihlalinin sonuçlarının sınırlı olacağından emin olduğu bir dönüşümü anlamına gelen”, “uluslararası güvenliğin” öznel ve nesnel unsurlarına işaret etmektedir. Wolfrum ayrıca “kolektif güvenliğin belirleyici özelliği[nin] sistemin üyelerinin aynı sistemin diğer herhangi bir üyesi tarafından gerçekleştirilebilecek olası bir saldırıdan korunması” olduğundan bahsetmiş ve “kolektif güvenlik ile kolektif nefsi müdafaa kavramları arasında yapılan ayırım gerçek hayatta kısmen belirsizdir ve ayrıca Birleşmiş Milletler’le olan ilgisini yitirmiştir’, çünkü BM sisteminin evrensel doğası gereği ‘harici ve dahili saldırgan faaliyetler arasında yapılabilecek herhangi bir ayırım anlamsız [kılınmıştır]” diye belirtmiştir.

Birleşmiş Milletler’de Güvenlik Kavramları Tartışmaları

Genel Sekreter tarafından *Güvenlik Kavramları* üzerine hazırlanmış bir raporda¹⁰⁰ Pérez de Cuéllar bu kavramların “devletler ve uluslararası toplumun tamamının güvenlikleri için dayandıkları farklı temeller” olduğunu kaydetmiş ve müdahil devletlerin temsilcilerinin “ulusal güvenlik ihtiyacına karşılık ve değişen siyasi, askeri, ekonomik ve diğer şartların sonucu [olarak] gelişen farklı güvenlik kavramlarını tanıdıklarını” gözlemlemiştir. 1990’dan bu yana Genel Sekreter Boutros Ghali¹⁰¹ ve Annan¹⁰² “güvenlik” ve “insan güvenliği”ni kavramsallaştırmışlardır.

⁹⁹ Rüdiger Wolfrum, “Chapter 1. Purposes and Principles, Art. 1”, Bruno Simma (der.), *The Charter of the United Nations. A Commentary*, Oxford, Oxford University Press, 1994, s. 51.

¹⁰⁰ Birleşmiş Milletler, *Concepts of Security*, Disarmament Study Series 14, New York, United Nations, 1986.

¹⁰¹ Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping*, 31 Ocak 1992 tarihli Güvenlik Konseyi Zirve Toplantısı kararı çerçevesinde Genel sekretere sunulan rapor, New York, Birleşmiş Milletler Genel Danışma Birimi, 1992; Boutros Boutros-Ghali, *Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations*, New York, Birleşmiş Milletler, 1995.

Soğuk Savaş sonrasındaki yıllar (1990–2006) için Bothe¹⁰³ “uluslararası barış ve güvenliğe” tehdit ya da “barış ihlalleri” olarak değerlendirilen faaliyetlerle ilgili BMGK kararlarında güvenlik kavramının kullanımındaki değişimleri analiz etmiştir. Dedring¹⁰⁴ Kanada’nın silahlı çatışmalarda sivillerin korunması hakkındaki faaliyetleri sonucunda “insan güvenliği” kavramının Güvenlik Konseyi müzakerelerine girmesini değerlendirirken Fuentes¹⁰⁵ İnsan Güvenliği Ağı’nın ortak insan güvenliği gündeminin desteklenmesine ilişkin faaliyetlerini analiz etmiştir. Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması uluslararası örgütlerin açıklamalarında da gözlemlenebilir.

Bölgesel Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması

Yeni güvenlik kavramları Meksika’da 2003 yılında kabul edilen *Amerikan Eyaletleri Örgütü Bildirisi*¹⁰⁶ Avrupa Birliği’nin 2003 tarihli *Avrupa Güvenlik Stratejisi*¹⁰⁷ Birleşmiş Milletlerin Annan’ın¹⁰⁸ *Daha Geniş Bir Özgürlük İçinde* raporunda¹⁰⁹ ve NATO¹¹⁰ tarafından benimsenmiştir. Devam eden küreselleşme süreciyle yeni ulus-ötesi devlet dışı aktörler (ulus-ötesi şirketlerden, terörist ağlar ve suç ağlarına) nesnel güvenlik tehlikeleri ve öznel kaygıları doğrudan etkilemiştir. “Uluslararası terörizm” birçok ulusal güvenlik politikası açıklamasında ve BM ve diğer hükümetler arası örgütlerin kararlarında önemli bir yeni güvenlik tehlikesi olarak görülmekle kalmamış, aynı zamanda olağanüstü hava olaylarının (örneğin, Bangladeş’deki hortum ya da Sahel’deki kuraklık) etkilediği insanların yaşa-

¹⁰² Kofi Annan, *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All*, New York, UN, 21 Mart 2005.

¹⁰³ Michael Bothe, “Security in International Law Since 1990”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 475-485.

¹⁰⁴ Jürgen Dedring, “Human Security and the UN Security Council”, Brauch, s. 605-619.

¹⁰⁵ Claudia Fuentes, “La Red de Seguridad Humana: Desde Lysoen a Santiago”, Moufida Goucha ve Francisco Rojas Aravena (der.), *Seguridad Humana, Prevención de Conflictos y Paz en América Latina y El Caribe*, FLACSO-Chile/ UNESCO, 2002, s. 89-110; Claudia Fuentes ve Hans Günter Brauch, “The Human Security Network: A Global North-South Coalition”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

¹⁰⁶ Francisco Rojas Aravena, “Security on the American Continent: Challenges, Perceptions and Concepts”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 867-878.

¹⁰⁷ Hintermeier, “Reconceptualization of External Security”.

¹⁰⁸ Annan, *In Larger Freedom*.

¹⁰⁹ Sebastian von Einsiedel et al., “Evolution of the United Nations Security Concept: Role of the High-Level Panel on Threats, Challenges, and Change”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 621-636.

¹¹⁰ Pal Dunay, “From Obsession to Oblivion: Reconceptualization of Security in NATO since 1990”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, 2008, s. 713-723; Alberto Bin, “NATO’s Role in the Mediterranean and Broader Middle East Region”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*.

dıkları sıkıntılardan kısmen sorumlu olan antropojensel faaliyetlerin, doğal tehlike ve afetlerin (fırtına, hortum, kasırga, kuraklık) nicelik ve şiddetlerinde yol açığı artışla bağlantılı olan küresel iklim değişikliğinin etkileri de “insan güvenliği”ne yönelik tehditler ortaya koymuştur. Bu olaylar, dahili yer değişimleri ve göçe yol açmış ve böylece Kuzeye yeni “yumuşak” güvenlik sorunları olarak ulaşmıştır. *Küresel çevresel değişimin* (GEC) neden olduğu gelişmeler yeryüzü tarihinde, Güneydeki birçok insan için yeni güvenlik tehlikeleri ve kaygıları ortaya koyan yeni bir evrenin, “*Antropojen*”in¹¹¹ ortaya çıkmasına yol açmıştır.

1990’daki küresel dönüş ek olarak, bazı bölgesel ve ulusal yapısal değişiklikler, küreselleşmenin etkileri ve GEC nedeniyle insanlığın güvenlik ve bekasına ilişkin yeni tehlike ve kaygılar gelişmektedir. Bu yeni güvenlik tehlikelerinin uluslararası, bölgesel, ulusal güvenliğe ve insan güvenliğine yönelik tehditler olarak algılanması ya da güvenikleştirilmesi güvenliğin yeniden kavramsallaştırılmasına katkıda bulunmuştur.

Kavramsal Dörtlü: Güvenlik ve Barış, Kalkınma ve Çevreyle Bağlantısı

Brundtland Komisyonu Raporu¹¹² kavramsal dörtlünün barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramları arasındaki bağlantılarını konu alarak “çevre, kalkınma ve çatışma arasındaki bu bağlantılar karmaşık, ve çoğu durumda, yetersiz anlaşılmalıdır” iddiasında bulunmuştur. Rapor şunu önermiştir:¹¹³

Uluslararası ve ulusal güvenliğe kapsamlı bir yaklaşım askeri güç ve silahlı rekabete yapılan geleneksel vurguyu aşmalıdır. Güvenlik eksikliğinin gerçek kaynakları sürdürülemez kalkınmayı da kapsamaktadır ve bunun etkileri bu geleneksel çatışma biçimleriyle, çatışmaları uzatıp genişletecek şekilde, birleşebilir.

¹¹¹ Paul J. Crutzen, “Geology of Mankind”, *Nature*, Cilt 415, No 3, Ocak 2002, s. 23; Paul J. Crutzen ve Eugene F. Stoermer, “The Anthropocene”, *IGBP Newsletter*, Cilt 41, 2000, s. 17-18; William C. Clark et al., “Science and Global Sustainability: Toward a New Paradigm”, Hans Joachim Schellnhuber et. al. (der.), *Earth System Analysis for Sustainability*, Cambridge, MA, Londra, MIT Press, 2004, s. 1-28; William C. Clark et al., “Science for Global Sustainability: Toward a New Paradigm”, *Center for International Development at Harvard University*, KSG Working Paper No. RWP05-032, Cambridge, Mass, Harvard University, <http://ssrn.com/abstract=702501>, 2005.

¹¹² WCED (World Commission on Environment and Development) [Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu], *Our Common Future*, Oxford, Oxford University Press, Bölüm 11, 1987, s. 290-307.

¹¹³ *Ibid.*, s. 290.

BM Şartı'nda "güvenlik", "barış" ile yakından bağlantılıdır.¹¹⁴ Diğer iki kavram, "kalkınma" ve "çevre", ulusal ve uluslararası gündeme 1950 ve 1970'lerde eklenmiştir. Her kavram güvenlik çalışmaları, barış, kalkınma ve çevre araştırmaları ihtisas programlarıyla ilişkilendirilmiştir. Her ne kadar bu kavramlar sosyal bilimlerde (sosyoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler) sıklıkla kullanılsa da, bu dört kavramın ve aralarındaki çoklu bağlantıların sistematik kavramsal analizi, uluslararası ilişkiler ve politikaya yönelik araştırma programlarında çok yapılmamıştır.

Güvenliğin barış, kalkınma ve çevreyle ilişkili olarak "kavramsal haritalandırma"sı siyaset biliminin, diğer disiplinler (dilbilim, tarih, felsefe) hakkında bilgi gerektiren bir çalışma alanıdır. Diğer üç temel kavram olan barış, kalkınma ve çevre aşağıda kısaca değerlendirilecektir. Bundan sonraki adımda, bu kavramlar arasındaki altı ikicil bağlantı, dünya tarihindeki bağlamsal değişim(ler) arkaplanında incelenecektir.

Barış Kavramları

"Barış" terimi felsefe, teoloji, tarih, uluslararası hukuk, sosyal bilimler ve uluslararası ilişkilerde kullanılan dini ve bilimsel bir kavramdır ve ulusal politika oluşumu, uluslararası diplomasi ve birçok uluslararası örgütün açık amacı olmuştur. Birçok bilimsel barış kavramı farklı dönemlerde, disiplinlerde ve disiplinler arasında kullanılmıştır. Barış asgaride düzen ve uzlaşma gerektirdiği için, özgürlüğü varsayan hukukla yakından ilişkilendirilmiştir. Barış doğa durumu değildir, insanlar tarafından her zaman baştan yaratılmalıdır ve bu nedenle sıklıkla, birçok durumda güçle desteklenmesi gereken, hukuksal anlaşmalara dayanır. Birçok kültürde iç barış dışarıdan ihlallere karşı toprakların savunulmasıyla ilişkilidir.

Yunan felsefesinde, Platon'a göre savaş ve çatışmalar polis içerisinde önlenektir. Aristoteles barışı ("eirene") siyasetle birleştirmiş ve tüm siyasi amaçların ancak barış koşullarında gerçekleştirilebileceğini ve savaşın sadece polisin savunmasında bir araç olarak kullanılabileceğini vurgulamıştır. Roma döneminde "pax", hukuk ve sözleşmelerle ve Roma İmparatorluğu'nun ortaya çıkmasıyla yakından bağlantılıdır; İmparatorluk *Pax Romana'sı* dış işgalcilere karşı savunma karşılığında imparatora sözleşmeye bağlı olarak boyun eğmeye dayanır.

¹¹⁴ Michael Bothe, "Has Article 2 (4) Survived the Iraq War", Michael Bothe et. al, (der.), *Redefining Sovereignty: The Use of Force After the Cold War*, Ardsley, Transnational Publishers, 2008, s. 417-431.

1648 Vestfalya Barışı tüm taraflardan “*pax Christina universalis perpetua*”ya uymalarını talep etmiştir. Utrecht Barışı (1713) sonrası, Abbé de Saint-Pierre, Thomas More’un *Ütopya’sı* (1516), William Penn’in *Avrupada Halihazırda ve Gelecekte Barış Üzerine Denemesi* (1693), faydacı (Bentham) ve sosyalist yazarların (Fourier, Saint-Simon) barış önerileri geleneğinde bir “*kalıcı barış*” sağlanmasına yönelik olarak bir prensler federasyonu için çağrıda bulunmuştur.

Topraksal barışın savunulması egemen hükümdarların güç tekeliyle bağlantılıydı. Güç araçları ve kullanımı tekeliyle sağlanan “devlet içinde barış” a ek olarak, “devletler arasında barış” 16. yüzyıl (de Vitoria, Suárez) ve 17. yüzyıldan beri (Grotius, Pufendorf) modern uluslararası hukukun başlıca meselelerinden biri olmuştur. Bu yazarlar savaşı hala devletler arasında çıkarları gerçekleştirmek için meşru bir araç olarak (*ius ad bellum*) görmüşler, ama aynı zamanda savaş sırasında, diplomasinin ve tarafsız örgütlerin faaliyetlerinin devamı gibi, kısıtlamalar için çağrıda bulunmuşlardır (*ius in bello*). *Ebedi barış* üzerine incelemesinde Kant¹¹⁵ bir adım daha atarak savaşın kendisi için bir yasak önermiş ve demokratik bir yönetim tarzı, uluslararası örgütlenme (Milletler Cemiyeti) ve insan haklarına saygı gerektiren altı ön madde ve üç esas maddeye dayanan hukuksal bir çerçeve geliştirmiştir.

Her ne kadar Kant’ın felsefi barış kavramsallaştırması Napolyon döneminde birçok filozof ve yazarı etkilemişse de 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk dönemlerindeki milliyetçilik çağında Treitschke, Nietzsche, Sorel ve birçok diğer yazar savaşın yüceltilmesine katkıda bulunurken (*bellicists*), eşzamanlı olarak radikal *pasifistler* ve 19. yüzyılın son dönemindeki barış hareketi savaşın lanetlenmesi talebinde bulunmuşlardır. Hegemonik istikrar teorileri¹¹⁶ ABD tarafından önerilen (bazı durumlarda da *empoze edilen*) kurallara bağlı bir barıştan bahsetmektedir.

1. Dünya Savaşı’ndan sonra, Woodrow Wilson tarafından Versay Barış Konferansı’nda temsil edilen liberal Kantçı gelenek Milletler Cemiyeti’nin kurulmasına aracı olurken, 2. Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti’nin çöküşünden Hobbesçu dersler çıkartılmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle (1989-1991) savaş sosyal bir kurum olarak yenilgiye uğratılmamış, hatta büyük ölçüde devlet-

¹¹⁵ Immanuel Kant, *Zum Ewigen Frieden: Ein Philosophischer Entwurf*, Stuttgart, Reclam, 1965; Immanuel Kant, *Perpetual Peace and Other Essays*, Ted Humphrey (çev.), Indianapolis/Cambridge, Hackett Publishing Co., 1992.

¹¹⁶ Robert O. Keohane (der.), *Neorealism and Its Critics*, New York, Columbia University Press, 1986.

ler içinde kaynakasal, etnik ve dinsel çatışmalar şeklinde¹¹⁷, ve aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi tarafından meşrulaştırılmayan önleyici savaşlar olarak yeniden ortaya çıkmıştır. 1990'larda Kantçı ve Grotiusçu gelenekte yeni bir uluslararası barış ve güvenlik düzeni önerilerinin yerini aşamalı olarak önleyici savaş kavramları almıştır.¹¹⁸

Barış temel bir değer¹¹⁹ ve siyasi eylemler için bir amaç, bir savaş olmaması durumu ya da daha adil bir dünyanın ütopyası olarak tanımlanmıştır. Schwerdtfeger¹²⁰ barışı tanımlamak için dört alternatif arasında bir ayrım yapmıştır: 1. nominal bir tanım; 2. tefekküre dayanan bir yorumsama süreci sonucu; 3. kavramın tarihsel evriminin bir değerlendirmesi; 4. karşıt kavramların analiziyle değerlendirme.

Galtung¹²¹ "negatif" (fiziksel ve kişisel şiddet olmaması – ya da savaş olmaması durumu) ve "pozitif barış" (yapısal şiddet, baskı ve adaletsizliğin olmaması) arasında bir ayrım yapmıştır. Picht¹²² barışı siyasi eylemlerin üç boyutu olan, dahili ve harici şiddete karşı korunma, yokluğa karşı koruma ve özgürlüğün korunması olarak tanımlamıştır. Senghaas¹²³ milletler arasında barışın beş şartına işaret etmiştir. 1. pozitif bağımlılık; 2. bağımlılık simetrisi; 3. homoloji/türdeşlik; 4. entropi ve onu gerektirdiği; 5. ortak yumuşak düzenleyici kurumlar. "Medeni-

¹¹⁷ Mary Kaldor, *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Cambridge, Polity, Stanford, CA, Stanford University Press, 1999; Herfried Münkler, *The New Wars*, Cambridge, Polity, 2005.

¹¹⁸ White House, *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C., Eylül 2002; White House, *The National Security Strategy*, Washington D.C., Mart 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf>.

¹¹⁹ Valentin Zsifkovits, *Der Friede als Wert. Zur Wertproblematik der Friedensforschung*, Münih, Wien Olzog, 1973.

¹²⁰ Johannes Schwerdtfeger, *Begriffsbildung und Theoriestatus in der Friedensforschung*, Opladen, Leske + Budrich, 2001, s. 28-29.

¹²¹ Johan Galtung, "Peace Research: Science, or Politics in Disguise?", *International Spectator*, Cilt 21, No 19, 1967, s. 1573-1603; Johan Galtung, "Peace", *International Encyclopedia of the Social Sciences*, Londra, New York, Macmillan, 1968, s. 487-496; Johan Galtung, "Violence, Peace and Peace Research", *Journal of Peace Research*, Cilt 3, 1969, s. 167-191; Johan Galtung, "Violence, Peace, and Peace Research", Johan Galtung (der.), *Peace Research, Education, Action: Essays in Peace Research*, Cilt 1, Kopenhagen, Christian Ejlers Forlag, 1975, s. 109-134; Johan Galtung, "What is Meant by Peace and Security? Some Options for the 1990s", Galtung, *Transarmament and the Cold War*, s. 61-71.

¹²² Georg Picht, "Was heißt Friedensforschung?", Georg Picht ve Wolfgang Huber (der.), *Was heißt Friedensforschung?*, Stuttgart, Münih, Klett, 1971, s. 13-33.

¹²³ Dieter Senghaas, "Frieden – ein mehrfaches Komplexprogramm", Dieter Senghaas (der.), *Den Frieden machen*, Frankfurt / M. Suhrkamp, 1997.

yetsel altıgen”inde Senghaas¹²⁴ altı ilgili unsurdan bahsetmiştir: 1. güç kullanımı üzerinde iyi işleyen bir tekel; 2. bağımsız bir yargı sisteminin etkin kontrolü; 3. sosyal grupların bağımlılığı; 4. demokratik katılım; 5. sosyal adalet; ve 6. yapıcı ve barışçıl yollarla çatışmaları dönüştürmeye yönelik bir siyasi kültür. Birçok tanımlama girişimine rağmen, barışın genel kabul gören asgari bir tanımı üzerinde fikir birliği oluşmamıştır.¹²⁵ Barışın kavramsal tarihleri bu kavramın evrimini felsefe, teoloji, tarih ve hukuk alanlarında siyasi uygulamalar ve devlet uygulamalarıyla yeniden yapılandırmaya çalışmıştır.¹²⁶

Değerlere yönelik bir akademik program olarak barış araştırmaları, Soğuk Savaş döneminde ABD ve Kuzey Avrupa’da uluslararası ilişkilerde hakim olan Hobbesçu bakış açısına karşı ve yeni oluşmakta olan savaş çalışmaları, stratejik çalışmalar ve güvenlik çalışmalarının içinde ortaya çıkmıştır. Johan Galtung¹²⁷ barışı dar olarak şu şekilde tanımlamıştır:

Ülke, millet (kültür, etniklik), ırk, sınıf veya ideolojiyle tanımlanmış gruplar arasında savaşın, yani örgütlü şiddetin, olmaması durumu. Uluslararası ya da harici barış dış savaşların olmaması durumudur: ülkelerarası, devletlerarası veya uluslararası... Sosyal ve dahili barış iç savaşların olmaması durumudur: etnik, ırksal, sınıfsal veya ideolojik grupların merkezi hükümete, ya da birbirine meydan okuması.

Galtung¹²⁸ doğrudan, *kişisel* ya da kurumsallaşmış şiddet ve “ülke içi ve ülkelerarası sınıf ilişkilerinde ekonomik sömürü ve/veya siyasi baskı” şeklini alan *yapısal* şiddet arasında bir ayırım yapmıştır.

Huber ve Reuter¹²⁹ barışın temel şartının insanlığın bekası olduğunu iddia etmiş ve “gezegende hayat yok edilmişse, barıştan söz etmek artık bir anlam ifade etmez” diye belirtmişlerdir. Yeryüzündeki hayatı tehdit eden süreçlerle, örneğin kitlesel açlık ve hayatın askeri araçlarla tehlikeye atılmasına yol açan doğanın

¹²⁴ Dieter Senghaas, “Frieden als Zivilisationsprojekt”, Dieter Senghaas (der.), *Wohin driftet die Welt?*, Frankfurt / M. Suhrkamp, 1994; Dieter Senghaas, “Frieden als Zivilisationsprojekt”, Dieter Senghaas, (der.), *Den Frieden denken*, Frankfurt / M. Suhrkamp, 1995.

¹²⁵ Schwerdtfeger, *Begriffsbildung und Theoriestatus*, s. 44-48.

¹²⁶ E.Biser, “Friede”, Joachim Ritter, Karlfried Gründer ve Gabriel Gottfried (der.), *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Cilt 2, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972, s. 1114-1115.

¹²⁷ Johan Galtung, “Peace”, Joel Krieger (der.), *The Oxford Companion to Politics of the World*, New York, Oxford, Oxford University Press, 1993, s. 688-689.

¹²⁸ Ibid ve Galtung, “Peace”.

¹²⁹ Wolfgang Huber ve Hans-Richard Reuter, *Friedensethik*, Stuttgart-Berlin-Köln, Kohlhammer, 1990, s. 22.

sömürülmesi ve tahrip edilmesi, ilgili görüş ayrılıkları mevcuttur. Brock¹³⁰, beş boyut çerçevesinde, barışın savaş olmaması durumundan farklı bir şey olması gerektiğini belirtmiştir: a) zaman (ebedi barış), b) mekan (yeryüzünde barış), c) toplum (dahili toplum-İçi barış) ve d) prosedür (barış üzerine barışçıl tartışma olarak barış) ve e) savaşın nedenlerinin çalışılmasından barışın şartlarına geçiş için yorumsamacı bir boyut.

Barış kavramının anlamlarının bu Batılı veya Hıristiyan ve özellikle Alman kökenli bir bağlamda değerlendirmesi kapsamlı değildir ve birçok diğer anlam ve tanıma, örneğin Doğu (Çin ve Hint), Orta Doğu (Müslüman, Arap, Türk), Afrika ve Latin Amerika'nın yerel geleneklerine,¹³¹ sadece kısaca göz atar. Barışın bu felsefi ve kültürel olarak belirlenmiş farklı anlamları, BM Şartı'nın "uluslararası barış" (Md.1.1) ve hatta "barışa yönelik tehdit, barış ihlali" (Md. 39) gibi temel kavramlarının hukuksal yorumlarını etkiler.

Kalkınma Kavramları

Kalkınma başlıca bilimsel kavramlardan ve aynı zamanda ulusal ve uluslararası siyaset oluşumu alanlarından birisidir. Küresel çevresel değişimin toplum üzerindeki etkisi, direnci artırmaya yönelik uyum ve yumuşatma önlemleri için kullanılabilir kaynakları belirleyen ekonomik kalkınma düzeyiyle yakından bağlantılıdır.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra dekolonizasyon sürecinde kalkınma teorisi modernleşme teorisinin bir çeşidi olarak ortaya çıkmıştır.¹³² Toye¹³³ 1965 itibarıyla "ulusal gelirin uzun süreli ve sabit artışı"nın ekonomik kalkınmanın bir göstergesi olarak görüldüğünü savunmuştur. Buna, düşen ölüm oranı, artan ortalama yaşam süreci, hızlı kentleşme ve iyileşen okuryazarlık ve eğitim standartlarına bağlı olarak hızla artan bir nüfus artışı eşlik etmektedir. Bu süreçler gelir dağılımı eşitsizliğinin devam etmesi ve nüfus çoğunluğunun yoksulluk halinin değişmesi durumunda eleştirilmektedir. Sen¹³⁴ gelir dağılımının adil bir gıda, barınak, temiz su, giysi ve ev aletleri dağılımıyla desteklenmesi gerektiğini savunmuştur.

¹³⁰ Lothar Brock, "Was ist das, mehr' in der Rede. Friede sei mehr als die Abwesenheit von Krieg?", Astrid Sahm, Manfred Sapper ve Volker Weichsel (der.), *Die Zukunft des Friedens. Band 1: Eine Bilanz der Friedens- und Konfliktforschung*, Opladen, Westdeutscher Verlag, 2002, s. 104.

¹³¹ Spring, "Oriental, European, and Indigenous Thinking", s. 175-193.

¹³² Claude Ake, "Development and Underdevelopment", Krieger, *The Oxford Companion to Politics of the World*, s. 239-243.

¹³³ John Toye, "Economic Development", Adam Kuper ve Jessica Kuper (der.), *The Social Science Encyclopedia*, Londra, New York, Routledge, 1996, s. 212-215.

¹³⁴ Amartya Sen, *Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation*, Oxford, Clarendon Press, 1981; Amartya Sen, *Resources, Values, and Development*, Cambridge,

Bu tanımlar ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan ve onu sınırlandıran çevresel unsurları dışlamaktadır. “Sürdürülebilir kalkınma” kavramı ilk kez, sürdürülebilirliği “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak” olarak tanımlayan Brundtland Raporu’yla¹³⁵ ortaya konmuştur. Sürdürülebilir kalkınma “kaynakların sömürülmesi, yatırımların yönü, teknolojik gelişmelerin yönlendirilmesi ve kurumsal değişimin hem gelecek hem de günümüzün ihtiyaçlarıyla uygun hale getirildiği bir değişim süreci” olarak anlaşılmıştır.¹³⁶ “Sürdürülebilir kalkınma” iki temel kavramı içermektedir: a) ihtiyaç kavramı, özellikle de tam öncelik verilmesi gereken dünyanın yoksullarının temel ihtiyaçları; ve b) bir devlet tarafından çevrenin günümüzde ve gelecekteki ihtiyaçları karşılama kapasitesine getirilen teknoloji ve sosyal örgütlenme sınırlaması.¹³⁷ Bu kavram “mantıksal olarak her nesilde adaleti kapsaması gereken bir kaygı olan nesiller arası sosyal adalet endişesi”yle birlikte bir “sürdürülebilir kalkınma” yolunu gerektirmektedir.

Kalkınmanın politik hedefleri tanımları kadar çeşitlidir. Hedefler sanayileşmiş (OECD, G7, G8) ve gelişmekte olan (G77 ve Çin) ülkeler, ya da kalkınma yardımı alan ve verenler arasında değişmektedir. Soğuk Savaş döneminde bu hedefler iki kutuplu dünyadaki ekonomik sistemlerle yakından ilişkilendirilmiştir. Hedefler ithal ikamesi veya ihracata yönelik sanayileşme ve emek veya sermaye yoğun stratejilere göre değişmektedir.

Stallings bu kavramı ekonomik kalkınma, yani dağılım büyümesi ve adaleti, için kullanmıştır. O 1990’dan bu yana kalkınmanın yeni uluslararası bağlamında beş yeni unsura işaret etmiştir: “Soğuk Savaş’ın sona ermesi, ileri kapitalist güçler arasındaki yeni ilişkiler, ticaret ve üretimin artan küreselleşmesi, değişen uluslararası finans kalıpları ve yeni ideolojik akımlar”.¹³⁸

Dekolonizasyon ve rakip sistemler arasındaki küresel rekabet, kalkınma yardımının aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin jeostratejik ve jeoekonomik önemlerinin ekonomik ve askeri yardımla ödüllendirildiği küresel politikanın bir aracı olduğu Soğuk Savaş döneminde hüküm sürmüştür. Kalkınma yardımı ulu-

Mass., Harvard University Press, 1984; Amartya Sen, “Freedom and Needs”, *New Republic*, 10 ve 17 Ocak 1994, s. 31-38; Amartya Sen, *Development as Freedom*, New York, Alfred A. Knopf, 1999.

¹³⁵ WCED, 1978, s. 8

¹³⁶ Ibid., s. 9.

¹³⁷ Ibid., s. 43.

¹³⁸ Barbara Stallings (der.), *Global Change, Regional Response*, Cambridge, Cambridge University Press, 1995.

sal hükümetler tarafından veya AB, çok taraflı uluslararası örgütler (OECD, BM, UNDP, UNCTAD, UNIDO), finansal kurumlar (Dünya Bankası Grubu, EIB, EBRD), kalkınma bankaları ve hükümet-dışı ekonomik, toplumsal ve insani (ICRC-RCS) örgütler aracılığıyla sağlanmıştır. İki kutuplu dünya düzeninin sona ermesiyle bazı gelişmekte olan ülkelerin jeostratejik önemi ve aynı zamanda güvenlik-nedenli ekonomik ve askeri yardım azalmıştır ve bu bazı durumlarda zayıf, aciz (failed) ve başarısızlığa giden (*failing*) devletlere sebep olmuştur.

Kalkınma araştırmaları 2. Dünya Savaşı sonrası bir sosyal bilim ve siyaset bilimi amacı olarak ortaya çıkmıştır. Daha önce bu alan antropoloji ve etnoloji araştırmalarının bir alt-alanı olmuştur. İlk odağı kalkınma sürecinin önşartları ve unsurları ve özellikle de kalkınmayı geliştiren veya kısıtlayan ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel faktörler üzerine olmuştur. Daha sonra bunlara kalkınma hedefleri ve az gelişmişliğin nedenleri eklenmiştir. İki ana teori ortaya çıkmıştır: OECD ülkelerinde bilim adamları tarafından kullanılan modernleşme ve emperyalizm, *dependencia*, kendi kendine yeterlilik ya da özmerkezli kalkınma teorilerinden etkilenen, eleştirel yaklaşımlar.

Kalkınma kavramı 1944'deki Bretton Woods Konferansı'ndan bu yana büyük değişikliklere uğramıştır. Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla kalkınma teorilerinin krizi gözlemlenmiştir. Bilimsel kavramlar devlet, pazar, topluluk ve sivil toplumla bağlantılı olan kalkınma teorileri, yoksulluğun ortadan kaldırılması, sosyal ve sürdürülebilir kalkınma stratejilerinden etkilenir.¹³⁹

1950'ler ve 1960'larda çoğu kalkınma uzmanı sanayileşme odaklı yatırıma yönelik kalkınma stratejileriyle "ilk ekonomi" vurgusunu yapmıştır. 1980'den beri odak yoksulluk ve kalkınma ve temel insani ihtiyaçlar yaklaşımına kaymıştır.¹⁴⁰ Bu, yoksulluğu ortadan kaldırma programlarının geliştirilmesine yansımıştır, ancak 1985'e kadar yönetim konuları, sosyal sermaye gelişimi, kendi kendine yetebilmek için kurum ve kapasite yapılandırmaya vurgu yapılmamıştır. 1990'larda "insan gelişimi"ne ek olarak "insan güvenliği"ni ilk kez ortaya koyan İnsan Gelişimi Raporlarında da yansıtıldığı gibi, insana öncelik veren tarım, cinsiyet konularına ve katılımcı topluluk geliştirmeye aşamalı bir kayma olmuştur.¹⁴¹

¹³⁹ Uma Kothari ve Martin Minogue, "Critical Perspectives on development: an Introduction", Uma Kothari ve Martin Minogue (der.), *Development Theory and Practice*, Basingstoke, New York, Palgrave, 2002, s. 1-15.

¹⁴⁰ Ester Boserup, *Women's Role in Economic Development*, New York, St. Martin's Press, 1970; Sen, *Poverty and Famines*, Robert McNamara, *Years at the World Bank*, Baltimore, John Hopkins, 1981.

¹⁴¹ UNDP, *Human Development Report 1994*, New York, Oxford University Press, 1994.

Çevre ve Ekoloji Kavramları

“Çevre” ya da “ekoloji” siyaset ve sosyal bilimlerde yoğun olarak kullanılan ancak çoğu zaman tanımlanmayan bir kavramdır. 20. yüzyılın son dönemine kadar çevresel ve iklimsel kaygılar güvenlik tehlikeleri ve kaygıları olarak veya insanlığın bekasına zarar verebilecek tehditler olarak algılanmamışlardır.

Doğa bilimleri ve sosyal bilimlerde ana *terim* ve temel *kavramlardan* olan “çevre” ve “ekoloji” farklı okullar, kavramsal çerçeveler ve yaklaşımlarda ve ulusal ve uluslararası yönetiminde yol gösterici kavramlar olarak kullanılmışlardır. *Encyclopedia Britannica*¹⁴² “çevre”yi şöyle tanımlamıştır: “bir organizma ya da bir ekolojik topluluk üzerinde etki eden ve sonunda onun biçim ve bekasını belirleyen fiziksel, kimyasal ve biyotik etkenler”. *Ekolojinin* modern bir tanımı şunları içerir a) abiyotik ve biyotik çevrede, b) organizmalar (bireyler, nüfuslar, biyosenoz) arası etkileşimler, c) enerji, madde ve bilgi akışındaki bağlantılar.

Doğa bilimleri ve sosyal bilimlerde birçok farklı *doğa* ve *ekoloji* kavramı kullanılmaktadır. O’Riordan’a göre¹⁴³ “çevre” şudur:

İnsanlığın durumunda devam eden çelişkilerin bir benzetmesi; hükmetmenin gücü ve aynı zamanda sorumluluk zorunluluğu; tevazu hassasiyetiyle yumuşatılan iyileştirme dürtüsü; hayatta kalma olasılığını yükseltmek için doğanın kullanılması ve aynı zamanda kalkınmanın evrensel çekiciliği, tüketiciliğin bir yansıması ve küresel vatandaşlığın sosyal dayanışması.

BM Şartı çevre koruması ve ekolojik kaygılara bir gönderme içermemektedir. Stokholm Konferansı’nda (1972) alınan Nairobi’de BM Çevre Programı’nı (UNEP) kurma kararı ve Gündem 21 ve bazı çevre rejimlerinin Rio’da düzenlenen (1992) Yeryüzü Zirvesi’nde (UNCED) kabul edilmesi uluslararası tepkilere yönelik önemli adımlardır. Brundtland Raporu¹⁴⁴ yeni düşünceleri canlandırmış ve ECOSOC ve UNEP altındaki beş ekonomik komisyonun (ECE, ECA, ESCWA, ESCAP, ECLA) bölgesel çabalarıyla desteklenen bütünleşmiş küresel bir yaklaşımın gelişmesine yardımcı olmuştur. Uluslararası çevre sorunları hakkında ilerleyen bilinç ve yükümlülükler bir ulusal çevre düzenlemeleri yönetimi gerektirmektedir.

¹⁴² *The New Encyclopaedia Britannica*, Cilt 4, Chicago, 1998, s. 512.

¹⁴³ Timothy O’Riordan, “Environment”, Kuper ve Kuper (der.), *The Social Science Encyclopedia*, s. 250.

¹⁴⁴ WCED, 1987.

Güvenliğin Barış, Çevre ve Kalkınmayla Bağlantıları

Bu dört sosyal bilimler kavramı (güvenlik, barış, kalkınma ve çevre) siyaset bilminde dört farklı araştırma programıyla ilişkilendirilmiştir: değerlere yönelik bir araştırma programı olan *barış araştırmaları*, teori ve politikaya yönelik bir araştırma alanı olan *güvenlik çalışmaları*, *stratejik çalışmalar* ya da *savaş çalışmaları*, *kalkınma* ve *çevre çalışmaları*. Temel kavramların bu kavramsal dörtlüsü, araştırma programları ve politika alanları altı ikicil bağlantı anlamına gelmektedir (Şekil 1).

BM Şartı klasik barış ve güvenlik “gündem”ine odaklanmaktadır (B1). Dekolonizasyon süreciyle “kalkınma” 1950’lerde BM gündemine eklenmiştir. Stokholm’de 1972’deki ilk BM Çevre Zirvesi’yle ‘çevre’ bunu takip etmiş ve buna Brundtland Raporu’yla¹⁴⁵ “sürdürülebilir” kalkınma eklenmiştir (B5). 1990’lardan beri üç araştırma evresi güvenlik ve çevre arasındaki bağlantıları konu almıştır (B6).

Dört temel kavram için dokuz farklı tutum arasında bir ayırım yapılabilir: Klasik barış ve güvenlik gündemi için Hobbesçu realist, Grotiusçu pragmatik ve Kantçı iyimser dünya görüşleri vardır. Kalkınma hakkında modernleşme ve eleştirel teoriler (emperyalizm, *dependencia*, çevresel kapitalizm, vs) ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları arasında üç teorik anlaşmazlık meydana gelmiştir. Çevresel konularda neo-Malthusçu karamsar, pragmatik adalet odaklı dağılımcılar ve iyimser Cornucopiacılar olarak üç bakış açısı mevcuttur.

Şekil 1: Araştırma Programları ve Kavramsal Dörtlü içinde Bağlantılar

Uluslararası ilişkilerde araştırma programları	Kavramsal Dörtlü	Kavramsal Bağlantılar
<ul style="list-style-type: none"> • Barış Araştırmaları • Güvenlik Çalışmaları • Kalkınma Çalışmaları • Çevre Çalışmaları <p>Dört Kavramsal Sütun</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. G-B: <i>Güvenlik İkilemi</i> 2. K-Ç: <i>Sürdürülebilir Kalkınma</i> 3. G-Ç-K: <i>Beka İkilemi</i> 4. B-K-Ç: <i>Sürdürülebilir Barış</i> 	<p>Barış ↔ Güvenlik</p> <p><i>Güvenlik ikilemi</i></p> <p>Kalkınma ↔ Çevre</p> <p><i>Sürdürülebilir kalkınma</i></p>	<p>B 1: Barış ve güvenlik</p> <p>B 2: Barış ve çevre</p> <p>B 3: Barış ve kalkınma</p> <p>B 4: Kalkınma ve çevre</p> <p>B 5: Kalkınma ve güvenlik</p> <p>B 6: Güvenlik ve çevre</p>

¹⁴⁵ Ibid.

Araştırmada, ikisi çok sık olmak üzere, dört bağlantı kavramı tartışılmıştır:

1. *Güvenlik ikilemi* klasik barış ve güvenlik etkileşimi için (G-B);
2. *Sürdürülebilir kalkınma* çevre ve kalkınma arasındaki bağlantı için (K-Ç).

Bunlara ek olarak iki yeni kavramsal sütun ortaya çıkmıştır:

3. *Sürdürülebilir barış* BM bağlamında ve barışla sürdürülebilir kalkınmayı bir araya getiren eyleme-yönelik araştırmacılar tarafından kullanılmıştır (B-K-Ç).

4. *Beka ikilemi* küresel çevresel değişiminin insan ve doğa kaynaklı etkilerinin neden olduğu güvenlik, çevre ve kalkınma bağlantılarını konu alır.¹⁴⁶

Dört temel kavram olan barış, güvenlik, çevre ve kalkınma arasında bulunan altı kavramsal bağlantı altı bölümde¹⁴⁷ detaylı olarak incelenmiştir: 1) barış ve güvenlik¹⁴⁸; 2) barış ve çevre¹⁴⁹; 3) barış ve kalkınma¹⁵⁰; 4) kalkınma ve çevre¹⁵¹; 5) kalkınma ve güvenlik¹⁵²; ve 6) güvenlik ve çevre¹⁵³. BM Şartı'nın iki klasik kavramının dışında iki yeni kavram, kalkınma ve çevre ve sürdürülebilir kalkınma politika alanları 1950'ler, 1970'ler ve 1980'lerin son döneminde aşamalı olarak ortaya çıkmıştır.

Üç Gelenekte Barış ve Güvenlik Arasındaki Bağlantılar

“Uluslararası barış ve güvenlik” arasındaki bağlantı BM Şartı'nda, Md. 1.1'in önsözünde BM'nin amaçlarından biri, “uluslararası barış ve güvenliğin korumak”, olarak, ve organlarının yetkileriyle ilgili hükümlerde (Md. 11, 24, 33(1), 36(1), 39) defalarca kullanılmıştır.¹⁵⁴ Bothe¹⁵⁵ Soğuk Savaş'ın sona ermesinden

¹⁴⁶ Brauch, “From a Security towards a Survival Dilemma”.

¹⁴⁷ Brauch, “Introduction”.

¹⁴⁸ Wæver, “Peace and Security: Two Evolving Concepts”.

¹⁴⁹ Spring, “Peace and Environment: Towards a Sustainable Peace as Seen From the South”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 113-126.

¹⁵⁰ Indra De Soysa, “Underdevelopment and Human Insecurity: Overcoming Systemic, Natural, and Policy Risk”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 127-140.

¹⁵¹ Casey Brown, “Emergent Sustainability: The Concept of Sustainable Development in a Complex World”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 141-149.

¹⁵² Peter Ulvin, “Development and Security: Genealogy and Typology of an Evolving International Political Area”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 151-163.

¹⁵³ Simon Dalby, “Security and Environment Linkages Revisited”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 165-172.

¹⁵⁴ Bkz., Bothe, “Security in International Law Since 1990”, şekil 35.1

¹⁵⁵ Bothe et. al., *Redefining Sovereignty*.

bu yana devletlerin barış ve güvenlikle ilgili davranışlarında, BMGK'nın müdahil olmasını meşrulaştıran nedenlere ilişkin birçok kararında da görülebileceği gibi, önemli bir değişiklik olduğunu kaydetmiştir.

Barış ve güvenlik arasındaki bu bağlantı, uluslararası ilişkilerde güce dayanan *realizm*¹⁵⁶, işbirliğine dayanan *akılcılık*¹⁵⁷ ve uluslararası hukuk ve insan haklarına dayanan *idealizm*¹⁵⁸ ile özdeşleştirdikleri üç temel gelenek arasında bir ayrım yapan İngiliz Okulu¹⁵⁹ tarafından analiz edilmiştir. Bu gelenekler uluslararası ilişkiler, barış ve güvenlik üzerine özmerkezli Batı söyleminde sıklıkla göz ardı edilen Doğu'daki (Hindistan, Çin, Japonya) siyaset felsefesi geleneklerinde ve aynı zamanda Orta Doğu (Arap, Türk, İranlı ve diğer), Afrika ve Kolomb'un keşfi öncesi Orta Amerika geleneklerinde var olan düşünce okullarını da temsil etmektedir.¹⁶⁰

Çevresel konularla ilgili olarak üç temel bakış açısı (Tablo 3) arasında bir ayrım yapılabilir: Yeryüzünün büyüyen nüfusu beslemedeki sınırlı taşıma kapasitesine vurgu yapan *karamsar* ya da *Neo-Malthusçu görüş*¹⁶¹; bu sorunlarla başa çıkabilecek bir bilgi artışı, insani ilerleme ve bilim ve teknolojiye bağlı buluşlara inanan *iyimser* ya da *Cornucopiacı görüş*¹⁶²; *adalet odaklı pragmatist görüş*.¹⁶³

¹⁵⁶ Niccolo Machiavelli, [1531], *Der Fürst*, Leipzig, 1963; Thomas Hobbes, *Leviathan oder Wesen, Form und Gewalt des kirchlichen und bürgerlichen Staates*, Reinbek, Rowohlt, 1651, 1965.

¹⁵⁷ Hugo Grotius, *Prolegomena to the Law of War and Peace*, Indianapolis, Bobbs-Merrill, 1975, <http://www.geocities.com/Athens/Thebes/8098/>.

¹⁵⁸ Kant, *Perpetual Peace and Other Essays*.

¹⁵⁹ Bull, *The Anarchical Society*; Martin Wight, *International Theory*; Barry Buzan, "The English School: An underexploited resource in IR", *Review of International Studies*, Cilt 27, No 3, 2001, s. 471-488; Barry Buzan, *From International to world society? English school theory and the social structure of globalization*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004; Barry Buzan, "An English school perspective on 'What kind of world order?'," *Cooperation and Conflict*, Cilt 41, No 4, 2006, s. 364-369.

¹⁶⁰ Oswald Spring, "A HUGE Gender Security Approach".

¹⁶¹ Donella H. Meadows et al., *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*, New York, Universe, 1972; Donella H. Meadows et al., *Beyond the Limits*, Post Mills, Vt., Chelsea Green Publishing, 1992; Lester Brown, *Redefining National Security*, Worldwatch Paper No. 14, Washington DC., Worldwatch Institute, 1977.

¹⁶² Bjørn Lomborg, *The Skeptical Environmentalist: Measuring the Real State of the World*, Cambridge, New York, Cambridge UP, 2001; Bjørn Lomborg, "Resource Constraints or Abundance?", Paul F. Diehl ve Nils Petter Gleditsch (der.), *Environmental Conflict*, Boulder CO, Westview, 2001, s. 125-152; Bjørn Lomborg, "Reply to Scientific American", 4 Ocak 2002, s. 1-32, www.Lomborg.com.

¹⁶³ Thomas F. Homer-Dixon, *Environment, Scarcity, and Violence*, Princeton NJ, Princeton University Press, 1999; Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*. Hans

Tablo 3: Güvenlik ve Çevresel Konularda Dünya Görüşleri ve Bakış Açıları

Barış ve güvenliğe ilişkin dünya görüşleri/bakış açıları (.....→.....)	Realizm (Tsun Tsu, Thucydides, Machiavelli, Hobbes)	Akıcılık, pragmatizm (Konfüçyüs, Grotius) <i>İşbirliği önemlidir</i>	İdealizm, yapılandırmacılık/ Konstruktivizm (Kant, Gandhi) <i>Uluslararası hukuk önemlidir ve üstündür</i>
Çevresel konulardaki bakış açıları (.....↓.....)	<i>Güç önemlidir</i>		
Neo-Malthusçu <i>Kaynak kıtlığı</i>	I Askeri, ekonomik güç kaynak kıtlığını çözer	II Uluslararası işbirliği kaynak kıtlığını çözer	III Uluslararası hukuk ve işbirliği kaynak kıtlığını çözer
Adalet-odaklı pragmatik <i>İşbirliği sorunları çözecektir</i>	IV Askeri, ekonomik güç ve işbirliği çevre sorunlarıyla baş edecektir	V Uluslararası örgütler ve rejimler uyum/hafifletmeye katkıda bulunacaktır	VI Uluslararası hukuk ve çevresel işbirliği küresel çevresel değişimle baş edebilir
Cornucopiacı neo-liberal <i>Teknolojik yaratıcılık sorunları çözecektir</i>	VII Askeri, ekonomik güç ve teknolojik yenilikler kaynak kıtlığını önler	VIII Uluslararası işbirliği, örgütler ve rejimler ve teknolojik yenilikler küresel çevresel değişimle baş edebilir	IX Uluslararası hukuk ve işbirliği ve aynı zamanda teknolojik yenilikler küresel çevresel değişimle baş edebilir

Tablo 3 üç barış ve güvenlik geleneğini çevre üzerine bu üç bakış açısıyla birleştirmektedir. Bu, barış, güvenlik ve çevresel konulara dokuz görüş getirmektedir. Neo-Malthusçular çevresel kıtlık ve şiddetli çatışma arasındaki bağlantıya vurgu yaparken, *Cornucopiacılar*¹⁶⁴ küresel ısınmanın gıda üretimini azaltacağı karamsarlığına karşı çıkmış, ancak küresel ısınmanın yüksek maliyetini ve bundan en çok etkilenenlerin yoksullukları ve düşük uyum kapasiteleri nedeniyle gelişmekte olan ülkeler olduğunu kabul etmişlerdir. Üçüncü perspektifte barış çevresel politikalar için koşulları düzeltir. Kaynak kıtlığı genellikle eşitsiz iç dağılım ve uluslararası iş bölümünde adaletsizliğin sonucudur.

Günter Brauch, *Environment and Human Security*, InterSecTions, Cilt 2/2005, Bonn, UNU-EHS, 2005.

¹⁶⁴ Lomborg, *The Skeptical Environmentalist*, s. 317.

Bariş ve Çevre Arasındaki Bağlantılar

“Bariş” ve “çevre” arasında birkaç bağlantı gelişmiştir. Düşünceler ve kavramların entelektüel tarihinde “doğayla bariş” üzerine bir tartişma, Bacon’dan (17. yüzyıl) ekümenik hareket (20. ve 21. yüzyıl) içindeki “yaratılışla bariş”a kadar ve küresel çevresel değişime etik yaklaşımlar tartişmaları çerçevesinde var olmuştur. Oswald¹⁶⁵ bu çağdaş bağlantıların Güney’den görüldükleri şekilde ve 21. yüzyıl için sürdürülebilir bir bariş politikasını¹⁶⁶ temel öğeleri olarak sürdürülebilir kalkınmayla birlikte önerilen sürdürülebilir bariş kavramıyla bütünleşmesini değerlendirmiştir.

Bariş ve Kalkınma Arasındaki Bağlantı

Bariş araştırmaları programı Soğuk Savaş politikalarına ve güvenlik çalışmaları ve stratejik çalışmalarda hakim realist yaklaşımlara eleştirel bir yanıt olarak ortaya çıkarken, kalkınma çalışmaları ekonomi ve siyaset biliminde ekonomik ve insani kalkınma ve az gelişmişliğin nedenleri üzerine odaklanan bir çalışma alanı olarak dekolonizasyon süreciyle gelişmiştir. Bu iki kavram ve araştırma alanı arasında hangi kavramsal bağlantılar gelişmiş ve 1990 küresel dönüşü bunları nasıl etkilemiştir?

Barişe üç bilimsel yaklaşım (realist, akılcı, idealist), kalkınmaya üç yaklaşım (modernleşme, eleştirel çalışmalar ve sürdürülebilir kalkınma) arasında, üçü diğerlerinden daha geğerli olan, dokuz görüş ortaya çıkmıştır: a) *realist modernleşme teorisyenleri*, b) *idealist eleştirel teorisyenler* ve c) *sürdürülebilir kalkınmanın pragmatik destekçileri*.

Soğuk Savaş döneminde realist modernleşme teorisyenleri ve ulusal kalkınma ajansları ve uluslararası örgütlerdeki profesyonellerin görüşü, Soğuk Savaş rekabetinde genellikle temel araçlardan biri olan kalkınma politikasını etkileyen ana görüşü yansıtmıştır. Uluslararası ilişkilerde bazı eleştirel teorisyenler, realist güvenlik kavramları ve hâkim modernleşme teorilerini Üçüncü Dünya akademisyenlerinin düşüncelerini de içlerine alarak eleştirip, (az)gelişmişlik sorunlarını incelemişlerdir.

¹⁶⁵ Spring, “A HUGE Gender Security Approach”.

¹⁶⁶ Hans Günter Brauch ve Ürsula Oswald Spring, “Towards Sustainable Peace for the 21st Century”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

Ancak her iki bakış açısında çevre pek rol oynamamıştır. Brundtland Raporu 1980'lerin son döneminden beri, Rio de Janeiro'daki UNCED'de¹⁶⁷ ve Johannesburg'daki UNSSD'de¹⁶⁸ çevre diplomasisinin başlıca odaklarından biri olan "sürdürülebilir kalkınma" yönünde kavramsal bir yeniden değerlendirmeye neden olmuştur. Bu üçüncü görüş, Soğuk Savaş'tan beri teorisyenler ve uluslararası örgütlerdeki kalkınma profesyonelleri arasında yaygındır.

Savaş, barış ve kalkınma arasındaki ilişki hakkında başlıca iki siyasi sav vardır. Savaşın kalkınma üzerindeki olumsuz ekonomik etkisi insan ölümleri, altyapının yıkımı, servet ve sermaye, çevrenin tahrip edilmesi ve aynı zamanda devletin yüksek borçluluğu ve ekonomik faaliyete bir kısıt olan yüksek faiz oranlarıdır. Savaşların sonucu olarak, savaş sonrası dönemlerde yeniden yapılandırma için ekonomik talep birçok sanayileşmiş ülkede ekonomik büyümenin, yüksek fosil enerji tüketiminin ve teknolojik yeniliklerin canlandırıcısı olmuştur. Barış, güvenlik ve iç istikrar dönemleri güneyde ekonomik ve sosyal kalkınmanın başlıca önkoşullardan biridir. 1990'dan beri birçok gelişmekte olan ülke bir barış payı almamıştır. Bunun yerine Kuzeyde kullanılmayan silahlar, doğal kaynakların kıtlığından çok özellikle açgözlülüğün (uyuşturucu, elmas ve kereste, vs) yol açtığı, yerel diktatör ve suç çetelerinin dahil olduğu şiddetli iç çatışmaların yaşandığı Güneye satılmıştır.

Kalkınma ve Çevre Arasındaki Bağlantılar

Kalkınma ve çevre arasındaki bağlantı gelişmekte olan ülkeler tarafından Stokholm'deki çevre zirvesinden beri vurgulanmaktadır. Bu zirvede çoğu gelişmekte olan ülke temsilcisi büyük ölçüde sanayileşmiş ülkelerin, sanayi devriminden beri kıt kaynakların ve fosil enerjinin tüketilmesindeki, insan-kaynaklı küresel ısınmaya yol açan, muazzam artışla sebep olduğu küresel çevre konularında Kuzey'den "ek" çabalar ve maddi destek talep etmiştir. Ancak modernleşme ve eleştirel kalkınma teorilerinin arasındaki anlaşmazlık 1980'den bu yana çevre hakkında değildir. 1980'lerin son dönemlerinden bu yana sürdürülebilir kalkınma savunucuları ve neo klasik modernleşme teorisi ve eleştirel kalkınma teorileri savunucuları arasındaki anlaşmazlıklar artmıştır.

¹⁶⁷ United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) [Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı], 1992.

¹⁶⁸ United Nations Statistics Division (UNSD) [Birleşmiş Milletler İstatistik Birimi], 2002.

Kalkınma ve Güvenlik Arasındaki Bağlantılar

1990'lerden bu yana, kalkınma politikasına yeni yaklaşımlar gerektiren “güvenlik olmadan kalkınma olmaz”ın bir kalkınma politikası paradigması haline geldiği güvenlik ve kalkınma politikaları arasındaki bağlantılar hakkına yoğun bir tartışma gerçekleşmiştir.¹⁶⁹ Ancak kalkınma olmadan uzun süreli güvenlik olmaz. İki araştırma programından akademisyenler ve kalkınma konusundaki ve askeri profesyoneller arasındaki uzaklık donörler ve çok taraflı kurumlar için azalmıştır.¹⁷⁰ Daha önceki tartışmalar daha çok lojistik görevlerle (yardım malzemelerinin nakli) ilişkili insani yardım alanındaki sivil-asker ilişkileri ve yardım alan bölgelerdeki güvenliğe odaklanmışken, “2000’lerin başından beri güncel tartışmalar daha doğrudan kavramsal ve uygulamaya yönelik politikalar temelinde birleşmeye odaklanmıştır”.¹⁷¹ Devlet-merkezli den bireyle ilgili korumacı güvenlik kavramına kayış¹⁷² insani ve sürdürülebilir kalkınma ve insan güvenliği arasındaki bağlantılar üzerine yoğun bir tartışmaya neden olmuştur. Bu söylemler BM içindeki tartışmalardan etkilenmiştir¹⁷³. Klingebiel ve Roehler’e göre BM’nin Aralık 2005 tarihli Barış İnşası Komisyonu’nun (PBC) kurulmasına yönelik kararı, “çatışma sonrası durumlarda farklı aktörler ve bütünleşmiş stratejiler arasında koordinasyonu artırmayı amaçlamaktadır, aynı zamanda gelecek için de

¹⁶⁹ Stephan Klingebiel ve Katja Roehder, “Interfaces between Development and Security: Converging the Role of Development Policy and Security Policy?”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 743-752.

¹⁷⁰ Necla Tschirgi, *Postconflict Peacebuilding Revisited: Achievements, Limitations, Challenges*, IPA Report, New York, International Peace Academy, 2004; Necla Tschirgi, “Security and Development Policies: Untangling the Relationship”, Stephan Klingebiel (der.), *New Interfaces between Security and Development: Changing Concepts and Approaches*, Bonn, German Development Institute, 2006, s. 39-67; Michele Griffin, “The Helmet and the Hoe: Linkages Between United Nations Development Assistance and Conflict Management,” *Global Governance*, Cilt 9, No 2, Nisan 2003, s. 199-217.

¹⁷¹ Klingebiel ve Roehder, “Interfaces between Development and Security”.

¹⁷² Mark Duffield, “Human Security: Linking Development and Security in an Age of Terror”, Klingebiel, *New Interfaces between Security and Development*, s. 11-38; Ramesh Thakur, “The United Nations and Human Security: Incoherent Concept or Policy Template?”, UNU-EHS Ortak Açık Konferansı, BICC, City of Bonn and Bonner Freundeskreis Vereinte Nationen, Bonn, 9 Mart 2006.

¹⁷³ ICISS (International Commission on Intervention and State Sovereignty) [Uluslararası Devlet Egemenliği ve Müdahale Komisyonu], *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, Ottawa, Uluslararası Kalkınma Araştırma Merkezi, 2001; UN, *Report of the Secretary General’s High-Level Panel on Threats, Challenges and Change. A More Secure World: Our Shared Responsibility*, New York, United Nations, 2004; Annan, *In Larger Freedom*, New York, UN, 21 Mart 2005.

bir rehber olabilir”.¹⁷⁴ Peter Uvin¹⁷⁵ kalkınma ve güvenlik arasındaki bağlantıyı geliştirmekte olan uluslararası politika alanının soyağacı (*genealogy*) ve tipolojisine odaklanarak değerlendirmiştir. Sending¹⁷⁶ BM'nin kurumsal yapısının nasıl kalkınma ve güvenlik arasındaki “bağ”a cevap verecek şekilde düzenlendiğini incelemiştir. Katseli¹⁷⁷ “yeni bir araştırma ve politika oluşumu gündemi [olarak] güvenlik ve kalkınmaya ilişkin AB politika uyumu”nu konu almıştır.

Güvenlik ve Çevre Arasındaki Bağlantılar

Güvenlik ve çevre arasındaki bağlantılar üzerine tartışmalar da Brundtland Raporu'ndan bu yana gelişmiştir.¹⁷⁸ O zamandan beri “güvenlik” ve “çevre” arasında üç bağlantı tartışılmıştır: a) savaşların doğa üzerindeki etkisi, b) askeri eylemlerin doğa üzerindeki barış dönemi etkisi ve c) belirli sosyo-ekonomik koşullarda, doğal tehlikeler, zorunlu göç, şiddet ve güç kullanımı içerebilen, dahili, bölgesel veya bölgeler-arası kriz ve çatışmalara sebep olabilen ya da katkıda bulunan çevresel baskıya yol açan çevre sorunları. Tartışmanın üç evresi farklı kaynaklarda değerlendirilmiş¹⁷⁹ ve dördüncü evre için bazı önerilerde bulunulmuştur.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Von Einsiedel et al., “Evolution of the United Nations Security Concept”.

¹⁷⁵ Uvin, “Development and Security”.

¹⁷⁶ Ole Jacob Sending, “Security, Development and UN Coordination”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 637-642.

¹⁷⁷ Louka T. Katseli, “EU Policy Coherence on Security and Development. A New Agenda for Research and Policy-making”, Brauch, *Globalization and Environmental Challenges*, s. 705-712.

¹⁷⁸ WCED, *Our Common Future*, Oxford, Oxford University Press, 1987.

¹⁷⁹ Brauch, “Security and Environment Linkages in the Mediterranean”; Hans Günter Brauch, *Environment and Human Security*, InterSecTions, Cilt 2/2005, Bonn, UNU-EHS, 2005; Hans Günter Brauch, *Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks in Environmental Human Security*. Source, 1/2005, Bonn, UNU-EHS, <http://www.ehs.unu.edu/index.php?module=overview&cat=17&menu=36>.

¹⁸⁰ Simon Dalby, “Security and Ecology in the Age of Globalization”, Woodrow Wilson International Center for Scholars (der.), *Environmental Change & Security Project Report*, Cilt 8, Yaz 2002, s. 95-108; Simon Dalby, *Environmental Security*, Minneapolis, University of Minneapolis Press, 2002; Dalby, “Security and Environment Linkages Revisited”; Brauch, “Towards a Fourth Phase of Research on Human and Environmental Security and Peace: Conceptual Conclusions”, Brauch, *Security and Environment*, s. 919-954; Simon Dalby et al., “Towards a Fourth Phase of Environmental Security”, Brauch, *Facing Global Environmental Change*; Úrsula Oswald Spring et al., “Linking Anthropocene, HUGE and HESP: Fourth Phase of Environmental Security Research”, *Facing Global Environmental Change*.

Geniştirilmiş Bir Güvenlik Kavramının Dört Sütunu

Kavramsal dürtünün dört unsuruna ilişkin bağlantılar hakkında dört kavramsal sütun yukarıda ortaya konmuştur: Klasik devlet-merkezli “güvenlik ikilemi”, yeni insan- merkezli “beka ikilemi”, “sürdürülebilir kalkınma” kavramı ve bununla ilişkili “sürdürülebilir barış” kavramı.¹⁸¹

Devlet-Merkezli Güvenlik İkilemi

“Güvenlik ikilemi” kavramının unsurlarının izleri Kant’ın *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*’sinde (1795) bulunabilir. Terim John Herz¹⁸² tarafından iki kütüplü Soğuk Savaş’da korku ve silahlanma arasındaki bağlantıyı yorumlamak için yaratılmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra kavram hala güvenlik analizinin temel terimlerinden biri olarak kullanılmaktadır.¹⁸³ John Herz¹⁸⁴ bu kavramla, karşılıklı silahlanmanın kısır döngüyle sonuçlanan bir eğilim olan, ülkelere “diğerlerinin gücünün etkilerinden kaçmak için daha fazla güç edinme” eğilimine atıfta bulunmuştur. Herbert Butterfield¹⁸⁵ bundan “Hobbesçu bir korku durumu” ya da “Hobbesçu” ikilem olarak bahsetmiştir. Ancak Herz karşılıklı şüphe ve güvenlik ikileminin, bitmeyen savaşlara neden olan sürekli bir güç ve silahlanma yarışı olduğu tezine karşı çıkmıştır. Herz bunu şöyle tanımlamıştır:¹⁸⁶

güç birimlerinin (devletler veya milletler) davranış standartları empoze eden ve böylece onları birbirlerine saldırmaktan koruyan yüksek bir otorite olmadan yan yana var olduklarında kendilerini buldukları bir sosyal küme. Böyle bir durumda, karşılıklı şüphe ve karşılıklı korkudan ortaya çıkan bir güvensizlik duygusu bu birimleri daha fazla güvenliğe ulaşma yolunda, tam güvenlik sonuçta elde edilemez olduğundan kendi kendini baltalayan bir çaba olan, daha fazla güç için rekabete zorlamaktadır.

Alan Collins¹⁸⁷ “güvenlik ikileminin dört özelliği: niyetlerin belirsizliği, uygun politikaların olmaması, diğerlerinin güvenliğinin azalması ve herkesin gü-

¹⁸¹ Oswald Spring, “Peace and Environment: Towards a Sustainable Peace”, s. 113-126.

¹⁸² Herz, “Idealist Internationalism” ve Herz, *International Politics in the Atomic Age*.

¹⁸³ Ken Booth ve Nicholas Wheeler, *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, Basingstoke, New York, Palgrave Macmillan, 2008; Brauch, “From a Security towards a Survival Dilemma”.

¹⁸⁴ Herz, “Idealist Internationalism and the Security Dilemma” ve *International Politics in the Atomic Age*.

¹⁸⁵ Herbert Butterfield, *History and Human Relations*, Londra, Publisher, 1951.

¹⁸⁶ Herz, *International Politics in the Atomic Age*, s. 231.

¹⁸⁷ Alan Collins, *The Security Dilemma and the End of the Cold War*, Edinburg, Keele University press, s. 11-15.

venliğinin azalması”na işaret etmiştir. Jervis¹⁸⁸ “savunma amaçlı olarak görülen eylemlerin amaçlanmayan ve istenmeyen sonuçları güvenlik ikilemini oluşturur” diye yazarken, Wheeler ve Booth¹⁸⁹ bunları bir “güvenlik çelişkisi/paradoksu” olarak adlandırmış ve “güvenlik ikileminin temel özelliği olarak güvensizlik”ten bahsetmektedir.¹⁹⁰ Jervis’e göre¹⁹¹ “güvenlik ikilemi ortadan kaldırılamaz, ancak iyileştirilebilir”, ancak Wheeler ve Booth “güvenlik toplulukları teorisi ve liberal demokratik devletler arasındaki uluslararası siyaset uygulamaları, egemen devletler ortamında bile güvenlik ikileminden kurtuluş olduğunu göstermektedir” iddiasında bulunmaktadır.

Wheeler ve Booth¹⁹² ortaya çıkmakta olan Soğuk Savaş sonrası güvenlik topluluğuyla “barış öngörülebilir; güvenlik ikileminden kurtulunmuştur” iddiasındadırlar. Czempiel’e göre¹⁹³ güvenlik ikilemi bir analizin nesnel sonucu değil, ilgili ülkenin siyasi kültür geleneğinde birey, dünya ve düşman imgeleri tarafından yaratılan, hem etnik-merkezcilik (*ethnocentrism*) hem de ideolojik köktencilik yansıtabilen, toplumsal ve grup tarafından belirlenen bir olgudur. Czempiel’in düşüncesinde güvenlik ikilemi anarşik bir uluslararası sistemde dış kaynaklı var olan bir unsur değildir, “belirli hükümetlerin kasıtlı tercihleri”nin sonucudur.¹⁹⁴ Yapılandırmacılar/konstrüktivistler’e göre güvenlik ikilemi iç siyasetten de etkilenir.¹⁹⁵ Czempiel realistlerin “güvenlik ikilemi”ni uluslararası anarşinin belirsizliğinden kaynaklanan tarihsel olmayan bir teorem olarak kullanmalarına karşı çıkmıştır. O aynı zamanda kavramı iç siyasetin bir ürünü olarak yeniden tanımlamıştır.

İnsan-Merkezli Beka İkilemi

Bu yazar bir “beka ikilemini” iki açıdan kavramsallaştırmıştır: devlet ve insan-merkezli bir kavram. Yazar, Viyana, Versay ve Yalta küresel düzenleri (1815-1989) *güvenlik ikilemi*yle meşrulaştırılan güce dayanırken, 21. yüzyılın ortaya

¹⁸⁸ Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton, Princeton University Press, 1976, s. 66.

¹⁸⁹ Nicholas Wheeler ve Ken Booth, “The Security Dilemma”, John Baylis ve N. J. Rengger (der.), *Dilemmas of World Politics. International Issues in a Changing World*, Oxford, Clarendon Press, 1992, s. 29-60.

¹⁹⁰ Jason G. Ralph, *Beyond the Security Dilemma: Ending America’s Cold War*, Aldershot, Burlington, Singapore, Sydney, Ashgate, 2001, s. 17-19.

¹⁹¹ Robert Jervis, “Security Regimes”, *International Organization*, Cilt 36, No 2, 1982, s. 361.

¹⁹² Wheeler ve Booth, “The Security Dilemma”, s. 54.

¹⁹³ Ernst-Otto Czempiel, *Neue Sicherheit in Europa. Eine Kritik an Neorealismus und Realpolitik*, Frankfurt / M. Campus, 2002, s. 31.

¹⁹⁴ Wheeler ve Booth, “The Security Dilemma”, s. 43.

¹⁹⁵ Wendt, “Anarchy is What States Make of It”, s. 402; Alexander Wendt, “Constructing International Politics”, *International Security*, Cilt 20, No 1, 1995, s. 81.

çıkmakta olan yeni küresel sorunların,¹⁹⁶ uluslararası güvenlikte (silahlanma kontrolü ve terörizm) ve çevresel rejimlerde (iklim, çölleşme, su) ve uluslararası ve ulus üstü örgütlerde ilave çok taraflı işbirliğine ihtiyaç duyabilecek Grotiusçu bir *beka ikilemine* dayanan yeni bir uluslararası düzen gerektirebileceğini savunmuştur.¹⁹⁷ Bu yeni sorunlarla baş etmek için, yazar 19 ve 20. yüzyılın realist yaklaşımlarının sıfır toplamli oyunlarının (*zero-sum game*), bütün önemli oyuncuların insanlığın bekasına yönelik koşullar yaratmayı amaçlamasının beklendiği sıfır toplamli olmayan oyunlarla (*non-zero-sum game*) değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁹⁸

Yazar 2004'den bu yana "beka ikilemi"ni çevre ve insan güvenliği söyleminde "insan-merkezli" ve "aşağıdan yukarıya" bir kavram olarak yeniden kavramsallaştırmaktadır. Buna göre eski (şiddet, çatışma, karmaşık acil durumlar ve savaşlar) ve yeni askeri olmayan, küresel çevresel değişimin nedenlerinin (iklim değişimi, ormansızlaşma, toprak erozyonu ve çölleşme, su kıtlığı ve degradasyonu) ortaya koyduğu güvenlik tehditleri, çatışma alanları, hassasiyetler ve riskler, bunların etkileri (tehlike ve afetler) ve toplumsal sonuçları (zorunlu göç, krizler, karmaşık acil durumlar ve savaşlar, ve ayrıca çatışmaların bertaraf edilmesi, önlenmesi ve çözümlenmesi) bireyleri, aileleri ve toplulukları kendi tehdit altındaki geçim yollarını değiştirmeyip belki açlık ve susuzluktan ölmek ya da mülteci kamplarına kaçmak veya kendileri ve ailelerini desteklemek için daha iyi koşullara ulaşmak yolunda şehir merkezlerine ya da deniz aşırı ülkelere göç etmek gibi bazı tatsız alternatiflerle (ya da bir ikilemle) yüz yüze getirmiştir. Ortaya çıkmakta olan 'beka ikilemi' kavramının bu iki yüzü yukarıdan aşağıya devlet-merkezli açıyla, insan-merkezli insan güvenliği yaklaşımını bir araya getirmeye çalışmaktadır.¹⁹⁹

Sonuç: Güvenlik Analizinin Kavramsal Dörtlüsü, Altı Bağlantı ve Dört Sütununun Önemi

Bu bölüm, güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması hakkındaki söylemi Avrupa perspektifinden ortaya koymuş ve kavramsal dörtlünün dört kavramını, etimolo-

¹⁹⁶ Michael Renner, *Fighting for Survival: Environmental Decline, Social Conflict and the New Age of Insecurity*, Londra, Earthscan, 1997, s. 25-26.

¹⁹⁷ Hans Günter Brauch, "Internationale Klimapolitik, Klimaaußen- und Klimainnenpolitik - konzeptionelle Überlegungen zu einem neuen Politikfeld", Hans Günter Brauch (der.), *Klimapolitik*, Berlin - Heidelberg, Springer, 1996, s. 315-32; Hans Günter Brauch, "Partnership Building Measures to Deal with Long-term Non-military Challenges Affecting North-South Security Relations", Hans Günter Brauch, Antonio Marquina, Abdelwahab Biad (der.), *Euro-Mediterranean Partnership for the 21st Century*, Londra, Macmillan, New York, St. Martin's Press, 2000, s. 281-318.

¹⁹⁸ Robert Axelrod, *The Evolution of Cooperation*, New York, Basic Books, 1984.

¹⁹⁹ Brauch, "From a Hobbesian Security" ve "From a Security towards a Survival Dilemma".

ji, kavramsal tarih ve sistematik kavramsal haritalandırma bilimsel yöntemlerini bir araya getirip bu kavramların dört ilgili araştırma programında kullanımlarını gözden geçirerek değerlendirmiştir. Başka kültürel arkaplanlar, entelektüel gelenekler ve disiplinler tarafından gerçekleştirilen, diğer dillerdeki analizler bu Avrupa-merkezli perspektifi çeşitlendirmek için gereklidir.

Bunun gerisinde yatan epistemolojik ilgi ve araştırma sorusu Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle küresel bağlamsal değişikliğin kavramsal yeniliklerin, özellikle dört araştırma programıyla analiz edildikleri ve altı ikicil kavramsal bağlantı ve dört kavramsal sütunla ilgili gözlemlenebilecekleri şekilde, güvenlik kavramı ve dörtlünün üç ilgili kavramı için, ne düzeyde tetiklediklerinin kavramsal haritalandırmasıdır.

Bu analiz basit cevaplar önermemekte, bunun yerine 1989-1990'dan bu yana güvenliğin yeniden gözden geçirilmesi için çok-disiplinli ve çok-kültürlü bir haritalandırma için bir çerçeve sunmaktadır. Değişimler, güvenlik kavramının genişlemesi, derinleşmesi ve sektörleşmesinin de yansıttığı gibi, kayda değer olmuştur. Bu, güvenikleştirmenin Soğuk Savaş'ın dar askeri odağından küresel çevresel değişiminin, özellikle de iklim değişikliğinin, ortaya koyduğu birçok yeni algılanan güvenlik kaygısına kaydığı devam eden bir süreçtir.

Nobel Barış Ödülü'nün 2004'de Wangari Maathai ve 2007'de IPCC ve Al Gore'a verilmesi ve "insan güvenliği" ve "iklim değişikliği"nin BMGK'nın gündemine konulması, "güvenlik" kavramı hakkında düşünüşte ve kavramın kullanımında güvenliğin barış, kalkınma ve çevreyle olan ilişkisine dair süregelen değişimin göstergeleridir. "İklim değişikliği" ve suyun *güvenlikleştirilmelerinde*²⁰⁰ tehdit "onlar" (öteki, düşman) tarafından değil, "biz"den (insanoğlu ve insanlık), antropojenik iklim değişikliğinde etkisi olan fosil yakıtların tüketilmesiyle tehdidi ortaya koyanlardan²⁰¹, kaynaklanmaktadır.

Bu, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir barışın, milletler-arasında "güvenlik ikilemi" (aşağıdan yukarı perspektif) ve gelişmekte olan ülkelerde en hassas ve yoksul insanlara (yukarıdan aşağı perspektif) yöneltilen "beka ikilemi"yle²⁰² başa çıkacak iki stratejik unsur olduğu kökten yeni bir barış ve güvenlik politikası gerektirmektedir.

²⁰⁰ Úrsula Oswald Spring ve Hans Günter Brauch, "Securitizing Water", Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

²⁰¹ Úrsula Oswald Spring et al., "Linking Anthropocene, HUGE and HESP: Fourth Phase of Environmental Security Research", Brauch, *Facing Global Environmental Change*.

²⁰² Brauch ve Oswald Spring, "Towards Sustainable Peace for the 21st Century".